

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Tak över nöjesfältet

– en kvalitativ studie om unga män, genus och sexualitet

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare:

Alexandra Gustavsson

Maria Sigurdson

Handledare:

Helena Johansson

Abstract

Titel: Tak över nöjesfältet – en kvalitativ studie om unga män, genus och sexualitet
Författare: Alexandra Gustavsson och Maria Sigurdson
Nyckelord: Social konstruktivism, genus, sexualitet, homosocialitet

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur sexualitet och maskulina genuspositioner möjliggörs och begränsas inom ramarna för en heteronormativ ordning. I den kvalitativa studien undersökte vi vilka verkningar den heterosexuella matrisen, heteronormativitet, homosocialitet, den hegemoniska maskulinitetsmodellen, normer och avvikelser har på unga mäns görande av genus och sexualitet. Våra frågeställningar var; Hur framställer informanterna maskulina och feminina genuspositioner? Hur tänker informanterna kring sexualitet? Och vilken roll spelar homosocialitet i skapandet av genus? För att ta reda på detta använde vi oss av en modifierad form av fokusgrupper, som vi kallade för gruppdiskussioner. I samtalen berörde vi givna teman som var kopplade till syftet och frågeställningarna. Vid tre tillfällen träffade vi fem unga män som alla gick tredje året på gymnasiet. Vi var inte intresserade av att urskilja individuella och personliga åsikter, utan vår intention var att fånga gruppens gemensamma yttringar, resonemang och berättelser. Vi analyserade vår empiri utifrån vår teoretiska ansats och tidigare forskning för att besvara vårt syfte och våra frågeställningar. I analysen utgick vi ifrån de två teman som introducerades i syftet; sexualitet och maskulina genuspositioner.

Vi tyckte oss kunna urskilja en obligatorisk heterosexuallitet där alla andra sexuella uttryck gavs marginellt med förståelse. Begränsningarna kring sexuell identitet och genusidentitet var ytterst påtagliga. Kroppens betydelse för genusskapande var tydlig. Vi hade inte för avsikt att studera maktperspektivet i görandet av maskulinitet, men fann snabbt att det hade sin självklara plats i genusedisursen. Upprätthållandet av normer är ett resultat av hur maktfördelningen ser ut i det västerländska samhället. Vissa mäns överordning gentemot kvinnor och underordnade maskulinitetspositioner går inte att bortse ifrån, inte ens i vår lilla diskussionsgrupp. Det vi blev medvetna om var att åsikter och tankar gavs möjlighet att produceras, revideras och upprätthållas genom samhälleliga och kulturella uttryck och normer. Vi blev än mer övertygade om att alla är en produkt av det samhälle man lever i och man kommer att utvecklas och skapa sina förutsättningar därefter.

Förord

Vi vill framföra vårt varmaste tack till vår uppsatshandledare Helena Johansson som har stöttat oss under hela processen och kommit med värdefulla råd och tankvärdheter.

Tack även till våra informanter som ställde upp med sin ärlighet, utan er hade denna uppsats aldrig blivit den samma.

Tack till melodifestivalen som gett oss ljus i tillvaron och fått oss att behålla vår förankring i verkligheten och hjälpt oss att behålla vårt förstånd.

Slutligen är vi också tacksamma för varandra. Det har betytt oerhört mycket att vi har kunnat samarbeta och stötta varandra i processen att skapa detta alster. Tillsammans har vi frambringat klubben för inbördes beundran och den kommer att bestå även i framtiden.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.3 Förförståelse.....	4
1.4 Avgränsningar.....	5
2. Teoretiska perspektiv	6
2.1 Social konstruktivism	6
2.2 Normer och normalitet	7
2.3 Queerteori.....	8
2.4 Genus	9
2.5 Den heterosexuella matrisen	11
2.6 Heteronormativitet	12
2.7 Manlig homosocialitet	13
2.8 Hegemonisk maskulinitet och omanlighet.....	14
3. Tidigare forskning	16
3.1 Homosocialitetens kraft.....	16
3.2 I en klass för sig.....	18
3.3 Jämställdhetens spjutspets?.....	20
4. Metod	22
4.1 Val av metod.....	22
4.2 Urval	23
4.3 Intervjuernas genomförande och bearbetning	23
4.4 Analysens genomförande och bearbetning.....	25
4.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	26
4.6 Etiska överväganden	26
4.7 Metodkritik	28
5. Resultat och analys	30
5.1 Sexualitet	30
5.1.1 Monogami	30
5.1.2 Icke-heterosexualitet	33
5.2 Maskulina genuspositioner	37
5.2.1 Vad är manligt och vad är omanligt?	37
5.2.2 Kroppsbehåringens vara eller icke vara	42
6. Slutdiskussion	45
7. Referenslista	48
7.1 Litteratur.....	48
7.2 Publikationer	49
7.3 Internet.....	49
8. Bilagor	50
Bilaga 1.....	50
Bilaga 2.....	52
Bilaga 3.....	53

1. Inledning

Vid en enkel synonymundersökning i Windows Word fann vi att feminin/kvinnlig likställs med ord som vek, moderlig och mjuk. Manlig/maskulin å andra sidan som anses vara motsatsen till kvinnlig/feminin representeras istället av ord som viril, stolt och kraftfull. Det vi direkt ifrågasatte kring detta var, varför står inte faderlig med på samma sätt som moderlig gör? Ses inte detta som en manlig egenskap? Varför sätts ordet kvinna i likhetstecken med svag? Och är kraftfull ett ord som enbart är reserverat för män? Dessa förväntningar, egenskaper och attribut som anses representera det som är manligt och kvinnligt anser vi vara socialt, kulturellt och historiskt skapade. Användandet av språket har stor betydelse för hur man konstruerar genus. Genom att beskrivningar av maskulinitet och femininitet står på pränt verkställs de förväntningar som finns, beroende på vilket biologiskt kön man föds med. Går man utanför ramarna för vad som anses representera könstillhörigheten ses man i regel som avvikande eller annorlunda.

Frågan är vilka krav detta ställer på unga män i deras identitetsskapande. Ungdomstiden är en period som kännetecknas av omvälvande kognitiva, emotionella och kroppsliga förändringar, vilka gör att individen i allt större utsträckning förmår, men också tvingas reflektera kring sig själv, sin identitet och sin framtid (Lalander & Johansson 1999). Vi har en uppfattning om att många gymnasieungdomar i dagens samhälle är medvetna om genusdiskursen och ifrågasätter förväntningarna på hur man ska vara och bete sig som ung kvinna eller man, men vi tror samtidigt att många gymnasieungdomar har svårt att stå emot, avvika och handla annorlunda.

1.1 Bakgrund

Vår första tanke kring vad vi skulle skiva om i vår C-uppsats var att vi ville fokusera på ungdomar, genus och sexualitet. Samtalen vi hade kring ämne och val av metod kom tidigt att kretsa kring diskussioner med unga män i grupp.

Idén föddes när Alexandra under sin praktikperiod valde att vara med i *"unga möter unga"*. *Unga möter unga* är ett stående projekt där unga socionomstudenter under praktiken går ut i gymnasieklasser och har samtal med elever kring sex, förväntningar och möjligheter att utforska sin sexualitet. När Alexandra valde att vara med i projektet,

hade hon förutfattade meningar om hur samtalen skulle vara i grupper med enbart unga män. Hon hade en tanke om att det skulle komma att bli stökigt, jobbigt och att de skulle slänga ur sig provocerande ord och gester. Hennes uppfattning kom att förändras tidigt i projektet. Det hon mötte var inte alls det hon hade förväntat sig. Tvärtom fanns det en stor tolerans i grupperna för varandras olika åsikter, tankar och förhoppningar inför relationer och känsloliv. De unga männen visade respekt såväl för varandra som för Alexandra som projektledare. Det blev inte stökigt och jobbigt, utan snarare ett öppet och varmt klimat i rummet och i samtalen.

Vi har båda ett stort intresse för social konstruktivism som teoretisk ansats, varpå våra tankar och diskussioner kring uppsatsämne har kretsat kring denna teori. När vi sedan satt ner vid första handledningstillfället och diskuterade med vår handledare ledde samtalet tidigt in på genus och hur normalitet skapas och regleras, framförallt konstruktionen av maskulinitet och det upplevt manliga. Vårt ämne är viktigt och har relevans för socialt arbete eftersom man som socionom inte kan bortse från att det finns en uppdelning mellan könen i samhället. Konstruerandet av genus och heteronormativitet berör alla människor och det är viktigt att vara medveten om vilka mekanismer det är som styr förväntningar och normer.

Vid formuleringen av vårt syfte och våra frågeställningar var det just dessa konstruktioner vi ville fokusera på. Det fanns en önskan från vår sida att ytterligare medvetandegöra vikten av det socialt konstruerade och vilken roll detta spelar i samspelet med andra människor. Förhoppningen är att våra slutsatser kan skapa medvetenhet, eftertanke och diskussion. Vår önskan är att läsare som inte tidigare har funderat över den här typen av frågor börjar reflektera över och ifrågasätta varför man handlar som man gör och vad de handlingarna faktiskt betyder för hur man ser på sig själv och andra.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vi anser att det är intressant att problematisera det vardagliga görandet av kön. Fostran in i genuspositionerna tar fart i samma stund som man föds och människor blir bemötta på olika sätt beroende på biologiskt kön. Det intressanta här anser vi vara hur man institutionaliserar de normer, avvikelser och förväntningar som gör könen dikotoma. Vi ifrågasätter att ett visst biologiskt kön ger en automatisk genusposition. Vi skulle lika gärna kunna fokusera på kvinnor som bärare och konstruktörer av manligt genus, men vi har valt män.

Studiens syfte är att undersöka hur sexualitet och maskulina och feminina genuspositioner möjliggörs och begränsas inom ramarna för en heteronormativ ordning.

Ordet genusposition har vi lånat av Fanny Ambjörnsson (2003). Ambjörnsson har inte gett en definition av vad hon menar med begreppet. Vi har valt att använda ordet genusposition som substitut för ordet könsroll. *Kön* är något som används för biologisk referens, medan *genus* representerar socialt skapat kön och inbegriper förväntningar och normer. *Position* menar vi symboliserar ett tillstånd man befinner sig i vid ett visst socialt, kulturellt och historiskt sammanhang. I vår uppsats utgår vi från en queerteoretisk tolkning av sexualitet, det vill säga att det är ett flertydigt begrepp som inte går att förklara i enkla termer och avgränsa från andra företeelser. Vi har därför valt att förstå sexualitet som en identitet, en handling, ett begär och som ett system av normer skapade i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang.

Citationstecken kommer att förekomma vid ett flertal tillfällen i uppsatsen. De ord som i vissa stycken står inom citationstecken är vedertagna begrepp som vi anser ge negativa konnotationer. De måste trots detta användas för att förtydliga olika resonemang. På samma sätt återkommer vi ständigt till slutsatsen att allt är konstruerat i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang. Det kan uppfattas som upprepning, men det är ett konstaterande som tål att upprepas.

Våra frågeställningar är:

Hur framställer informanterna maskulina och feminina genuspositioner?

Hur tänker informanterna kring sexualitet?

Vilken roll spelar homosocialitet i skapandet av genus?

1.3 Förförståelse

Vårt sätt att se på verkligheten präglas av vår förförståelse och den kommer därför att avspeglas i vad vi väljer att undersöka och skriva om. Hur som helst ser vi flera svårigheter i att redovisa förförståelse beroende på att alla händelser, erfarenheter och upplevelser med mera har format oss till de individer vi är idag. Vi anser att förförståelsen inte kan förklaras i enkla termer, med några få ord. Vi har dock valt att redovisa några delar som vi anser vara särskilt utmärkande och betydelsefulla för utformandet av vår uppsats.

Vi har båda formats av den genusediskurs som genomgående präglar socionomutbildningen och är båda intresserade av hur genus skapas och reproduceras i samhället. Vi har en uppfattning om att kön inte bör ses som något biologiskt, förutbestämt och essentiellt, utan något som bör förstås som konstruerat och uppbyggt i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang. Tack vare att vi båda två har läst den valbara kursen *"utagerande och utsatta män och deras livssituationer"* upplever vi att vi har en stabil kunskapsgrund att stå på. Om vi inte hade innehaft denna kunskap hade vår uppsats med största sannolikhet både utformats på annat sätt och fått en annorlunda infallsvinkel.

Alexandras medverkan i *"unga möter unga"* har resulterat i att hon redan har erfarenhet av hur det är att föra diskussioner i grupp. I synnerhet när det gäller synen på genus och sexualitet. Den erfarenheten har avspeglats i hur vi bemötte våra informanter vid diskussionstillfällena och hur vi fick dem att känna sig bekväma med att tala med oss kring dessa ämnen.

Maria har läst *"Ungdomstiden - identitet och livsvillkor"*, vilken har satt sin prägel på uppfattningen kring de ämnen vi berört. Marias förförståelse har också påverkats av att hon läst en 30 poängskurs i sexologi på psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, både vad gäller inställning till ämnet och användandet av dessa kunskaper i analysen.

1.4 Avgränsningar

Vi har valt att inte problematisera klass och etnicitet trots att det är centrala begrepp i vårt studieområde. Vi valde bort dessa utgångspunkter eftersom vi inte ansåg oss ha tid att fördjupa oss i dem så mycket som vi hade velat, vi skulle bara hinna skrapa på ytan. Vi har också valt att inte undersöka unga kvinnors tankar på området, då vi var mer intresserade av att ta reda på hur unga män gör genus. Anledningen varför vi inte undersökte unga kvinnor också är för att vi inte ville göra jämförelser mellan kategorierna man och kvinna, detta på grund av att vi tycker att det redan görs tillräckligt mycket skillnad mellan könen.

2. Teoretiska perspektiv

I denna del kommer vi att presentera de teoretiska perspektiv vi har funnit mest relevanta för vår studie. Vår teoretiska ingång baseras på teorier som behandlar det som är socialt, kulturellt och historiskt skapat. Det centrala i vår uppsats är den socialkonstruktivistiska teorin som vi ser som övergripande för övriga teorier. Vi har nästan uteslutande utgått från Fanny Ambjörnssons (2003, 2006) texter i vår tolkning av queerteori, genus, den heterosexuella matrisen och heteronormativitet. Detta då vi anser att hennes tolkningar ligger nära hur vi själva uppfattar dessa teorier och begrepp.

Vi kommer att beskriva följande teorier och begrepp närmare; social konstruktivism, normer och normalitet, queerteori, genus, den heterosexuella matrisen, heteronormativitet, manlig homosocialitet, hegemonisk maskulinitet och omanlighet.

2.1 Social konstruktivism

Det som uppfattas som en sanning eller kunskap, är skapat av människor i en social kontext. Sanning och kunskap konstrueras *av* människor, *för* människor. Man skapar kategorier i syfte att placera kunskap, för att på så sätt lättare få grepp om den verklighet vi skapar, lever och utvecklas i. Människor agerar utifrån vad som är socialt accepterat i den kultur man lever i. Utifrån detta kan man se det som att alla människor är ett resultat av samhällets uppfattningar, normer och värderingar (Burr 2003, Payne 2002). Det finns alltså ingen objektiv sanning som människor har utgått ifrån, utan allt skapas i ett försök att få mer förståelse och utveckla kunskapen om ett visst fenomen. Då det finns flera uppfattningar kring huruvida det man säger är sant eller inte så förekommer det förhandlingar mellan människor. Förhandlingen går ut på att man stödjer eller bestrider de kategorier man vill dela upp kunskapen i, därför kommer förhandlingen som leder fram till det som kommer att uppfattas som "sanningen" vara avgörande. Det gör även att vissa grupper av människor kommer att premieras i kunskapsutvecklingen, detta på grund av de rådande normer och uppfattningar som finns (Magnusson, 2002).

Uppfattningar, egenskaper och "typiska" beteendemönster hos män respektive kvinnor har under lång tid utformats och förklarats som ett naturligt, essentiellt faktum som inte

går att bestrida och förändra. I den sekund man föds finns det en föreställning om hur man ska bete sig *som* man respektive kvinna, samt hur man ska bete sig *gentemot* män, respektive kvinnor. De olikheter som produceras i och med detta används sedan som en subjektiv uppfattning om just *olikheter* mellan könen. Idag är det många forskare som vänder sig emot detta. Man ser alltså inte att det ska följa olikheter som en naturlig del i manligt och kvinnligt kön. Det som snarare blir aktuellt att se på ur ett konstruktivistiskt perspektiv är att kön skapas i syfte att upprätthålla och vidareföra maktordningen mellan män, kvinnor, samt underordnade maskuliniteter och femininiteter (Magnusson 2002).

“Foucault takes power as a central theme /.../ In his view beings make sense of their behaviour and that of others through discourses: socially produced forms of knowledge which define and organize experience and which always embody power”
(Mac an Ghail 1994 s 11)

Konstruktionen av det som är den rådande diskursen om män och kvinnor anser vi komma till stor del från språket. Michel Foucault för en diskussion kring hur man bör se makten som kommer *ur* och *genom* språket. Sättet att framställa en uppfattning eller ståndpunkt är av stor vikt för hur vi uppfattar vår verklighetsbild och hur diskursen kommer att föras framåt (Thurén 2007). Den socialkonstruktivistiska teorin är övergripande för samtliga teorier och begrepp som vi kommer att använda oss av i uppsatsen. De går inte att lösgöra ifrån varandra och det är den socialkonstruktivistiska teorin som är grundpelaren.

2.2 Normer och normalitet

Normalitet formuleras på olika sätt beroende på vilken vetenskaplig tolkning man väljer att utgå ifrån. Ur den sociologiska tolkningen kan man se normalitet som ett resultat av de kollektiva förväntningar som ställs på individer ur ett kulturellt perspektiv. Det handlar alltså om en form av regler, antingen uttalade eller outtalade. Uttalade regler innebär exempelvis att de är lagstadgade och bestämda, medan outtalade kan vara svåra att uppfatta om man inte har vetskap om dem och har socialiserats in i dem. Dessa regler, bäst sedda som normer, märks tydligast i den stund de överträds (Svensson 2007). Genom att socialiseras in i rådande normer lär sig människor beteendemonster som är att eftersträva i samhället och kulturen. Beteenden förstärks eller försvagas sedan

genom användandet av positiva och negativa sanktioner vid önskat eller oönskat uppförande i en given situation. Detta är en livslång process som förväntas göra människor till fungerande samhällsmedlemmar. En central aspekt av socialisationen är att den kan leda till att människor införlivar normerna, det vill säga att man samtycker till de yttre krav och värderingar som man påverkas av och internaliserar dem, alltså gör dem till sina egna (Evenshaug & Hallen 2001, Peterson & Sigurdson 2008).

Normalitet är inte ett statistiskt tillstånd som ser likadant ut i alla samhällen och grupperingar. Det finns olika förväntningar på hur man ska vara och bete sig i olika sammanhang. Normer är situationsberoende och kommer att ha olika stor betydelse beroende på var man befinner sig, exempelvis finns det normer i skolan som kanske inte gäller i hemmet. Normer representerar det som är kulturellt önskvärt och det har stor betydelse för hur merparten av människor i gruppen eller samhället kommer att tänka och agera. Det är alltså i avvikelsen som vi kan se hur stor makt normer har i människors liv (Svensson 2007). För att upprätthålla det "normala" krävs det "avvikelse", man skulle kunna se det som att normalitet är beroende av och livnär sig på avvikelse. För att se vad som är normalt måste man alltså sätta något i relation till vad det *inte* är. Exempelvis existerar endast normen heterosexualitet i relation till dess motsats icke-heterosexualitet. På så sätt kan människor identifiera sig eller disidentifiera sig med rådande normer (Ambjörnsson 2003). Genom avvikelsen och i mötet med andra människor utvecklas normer mer eller mindre, vilket gör att de går att förändra (Svensson 2007).

2.3 Queerteori

Översatt från engelska betyder ordet queer avvikande, konstig eller pervers och användes tidigare som skällsord för homosexuella kvinnor och män. Emellertid togs begreppet upp av unga homosexuella aktivister på 1980-talet, som en symbol för icke-normativ sexualitet och konceptet utvecklades till en teori såväl som en politisk rörelse (Ambjörnsson 2006).

Queerteorin är ingen enhetlig teori, utan ska snarare förstås som ett antal olika sätt att se på genus, kultur, samhälle, sexualitet och identitet. Gemensamt för dessa perspektiv är att de har att göra med uppfattningar om normalitet och avvikelse. Queerteoretiker har ett kritiskt förhållningssätt till det påstått normala och man intresserar sig för hur normer fungerar, hur de uppkommer och vidmakthålls, samt hur handlingar och normer

hör ihop med makt och hierarkier i det västerländska samhället. Men istället för att problematisera det "avvikande" granskar man det påstått "normala", särskilt den normerande heterosexualiteten (Ambjörnsson 2006).

Queerteorins uppgift är att utmana stela vedertagna strukturer, exempelvis traditionella genuspositioner, kärnfamiljen och monogami. Dagens västerländska samhälle tenderar att backa upp och gynna heterosexualiteten på en mängd olika sätt, och osynliggör därmed den oerhörda mångfald av sexuella uttryck som finns. Queerteoretiker eftersträvar inte att assimilera eller likställa homosexualitet och andra genus- och sexuella identiteter med heterosexualitet, utan vill istället att individer ska tänka bortom uppdelningen och ifrågasätta den förgivet tagna sanningen att man kan vara en sexuell kvinna eller man på ett " normalt " eller på ett " onormalt " sätt (Ambjörnsson 2006).

Begreppet queer är inte en gång för alla fastställt, det är snarare svårt att avgränsa och definiera. Det finns en poäng i detta, att queer inte är lätt att precisera, då dess uppgift är att gräva i gamla strukturer, skava mot och bräcka kategorier, inte att själv bli en (Rosenberg i Ambjörnsson 2006). Begreppet queer kan därför få olika innebörd beroende på kontext, politisk agenda och personlig erfarenhet.

2.4 Genus

Begreppet genus brukar användas för att skilja biologiskt kön från socialt konstruerat kön. Genus kan förstås som de olika funktioner och förväntningar på lämpligt beteende som män och kvinnor har i olika sociala sammanhang. Enligt genusperspektivet finns ingen essens i män och kvinnor som ger upphov till olika sociala handlingar, beteenden, egenskaper och utseenden. Män och kvinnor besitter inga förutbestämda egenskaper som en naturlig följd av deras biologiska kön som de måste anpassa sig efter. Istället är det genom uttalade och outtalade normer som människor får veta hur de ska bete sig som män och kvinnor för att accepteras av omgivningen. Vad som anses vara utmärkande manligt eller kvinnligt i ett samhälle är på så vis kulturellt och socialt skapat och därmed också föränderligt (Ambjörnsson 2003, Ambjörnsson 2006).

Genus, manlighet och kvinnlighet är inget statiskt tillstånd utan en ständigt pågående process. Genus måste hela tiden skapas och återskapas för att uppfattas som trovärdigt och övertygande. Det är denna upprepning som gör en individ till antingen

kategorin man eller kvinna. Hur en person exempelvis rör sig och klär sig är alltså inte ett resultat av hans eller hennes könsidentitet, utan identiteten är istället en effekt av dessa ständigt upprepade handlingar. Att en individ upplever sig vara en man är alltså inte för att han har ett manligt könsorgan, utan för att man handlar på ett visst sätt och låter bli att handla på ett annat (Ambjörnsson 2003, Ambjörnsson 2006, Rosenberg 2005).

Den amerikanska filosofen Judith Butler har haft stort inflytande på genusperspektivets utveckling. Hon har utmanat och förändrat synen på genus, identitet, sexualitet, politik och makt. Butler menar att genus inte är någonting man är, utan det är någonting man gör. Detta görande av genus kallar Butler för performativitet och kan ses i hur kvinnor och män använder sig av olika accessoarer, rörelseschema, kroppsspråk och val av kläder med mera. Butler menar att görandet av genus är så införlivat i den västerländska kulturen att genusordningen blir tydlig först när någon bryter mot den och handlar på tvärs med förväntningarna. Exempelvis om en man dricker rosa cocktails när de andra männen dricker öl. Butler menar vidare att första steget mot att befrias från genusordningens krav är att vara medveten om dem (Rosenberg 2005, Smedler & Drake 2006).

Judith Butler anser att kön och genus inte bör skiljas åt, då hon menar att en uppdelning får till följd att genus uppfattas som konstruerat och därmed "inte på riktigt", samtidigt som det biologiska könet befästs som det naturliga, opåverkbara och självklara som man inte behöver problematisera (Rosenberg 2005). Butler menar att även det fysiska och biologiska könet är konstruerat, så till vida att det är människan som har bestämt att det bara finns två språkliga kategorier av kön och benämnt dem utifrån en föreställning om vad ett biologiskt kön är. Butler anser att kroppen är en effekt av det sociala sammanhanget lika mycket som föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt. Uppfattningen om biologiskt kön är lika införlivat i vår kultur som det sociala, därför kan man inte göra någon åtskillnad mellan dem. Den sociala och kulturella kontexten bestämmer inte bara *hur* man ska vara som kvinna eller man, den bestämmer också *att* man ska vara kvinna eller man (Ambjörnsson 2006).

Hur man blir kvinna och man är inte entydigt, föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt kommer från många olika håll och därför är det också ofrånkomligt att man många gånger kommer att misslyckas i sina strävanden efter att vara en lyckad kvinna respektive man. Judith Butlers förklaringsmodell "den heterosexuella matrisen" tydliggör vad det kan bero på att vissa människor uppfattas som mer genusmässigt "normala" än andra i en viss samhällelig kontext (Ambjörnsson 2006).

2.5 Den heterosexuella matrisen

Den heterosexuella matrisen är en förståelseram och ett tvingade system där de separata kategorierna man och kvinna framstår som de enda möjliga könsidentiteterna. Inom den heterosexuella matrisens ramar är manligt och kvinnligt varandras motsatser både beteendemässigt och kroppsligt, och män och kvinnor förväntas endast bli kära i och åtrå varandra. Enligt Judith Butler existerar inte manligt och kvinnligt utanför den heterosexuella matrisens ramar (Ambjörnsson 2006).

"... den heterosexuella matrisen organiserar kroppar, genus och begär i en specifik ordning där maskulinitet skiljs från femininitet för att sedan knytas samman genom det heterosexuella begärets handlingar" (Ambjörnsson 2006 s 112)

Den heterosexuella matrisen handlar alltså om att man som man eller kvinna ska ha "rätt" kropp, "rätt" genus och "rätt" sexualitet för att uppfattas som "normal" och man måste ständigt ge uttryck åt dessa för att vara övertygande. För att uppfattas som en "riktig man" måste man alltså ha en kropp som beskrivs vara en manskropp, agera som en man enligt samhällets normer och känna begär till enbart kvinnor. Man måste lyckas med kopplingen mellan kön, genus och begär för att uppfattas som "normal", och om man inte befinner sig inom den heterosexuella matrisens ramar kan man uppfattas som annorlunda, konstig eller rentav obegriplig (Ambjörnsson 2006).

Den heterosexuella matrisen stöter således inte enbart ut icke-heterosexuella, utan också heterosexuella som inte uppför sig enligt normen. En person som har "rätt" könsorgan och "rätt" sexuell preferens kan ändå falla utanför om han eller hon inte har "rätt" agerande för sin tillskrivna genusidentitet (Ambjörnsson 2006). Det är inte all heterosexualitet som upplevs som acceptabel, det finns hierarkier även inom heterosexualiteten. Mest premierad är de sexuella beteenden som sker exempelvis inom hemmet, i monogam tvåsamhet mellan två personer ur samma generation (Rubin i Ambjörnsson 2003). Den heterosexuella matrisen är ett uttryck för människans behov av att dela in, kategorisera och upprätthålla genusordningen i samhället. Att inte kunna placera en individ i ett fack stör den ordning i samhället som säger att man enbart kan vara antingen kvinna eller man och inte något mellanting (Ambjörnsson 2006).

2.6 Heteronormativitet

Heteronormativitet är den gren i queerteorin som synliggör att man i västvärlden generellt sett tar för givet att människor enbart blir kära i, åtrår och har sex med personer av det motsatta könet, samt att alla människor känner sig som det kön man ser ut att tillhöra. Heteronormen innebär att icke-heterosexuella människor ofta uppfattas som heterosexuella tills de berättar om sin sexuella identitet, visar den eller går på tvärs med förväntningarna på hur man bör vara som kvinna och man. Som heterosexuell man eller kvinna behöver man sällan, om ens någonsin, påpeka sin sexuella läggning. Ofta formuleras inte heterosexualiteten som en läggning då den är normerande och därmed det "normala" (Ambjörnsson 2006).

Heteronormativitet omfattar de strukturer, lagar, institutioner, handlingar med mera, som upprätthåller heterosexualiteten som ideal och understödjer att en viss sorts heterosexuellt liv¹ framstår som den enda självklara och eftersträvansvärda formen av samlevnad. De som faller utanför heteronormen anses vara avvikande, med exempelvis homofobi, marginalisering och osynliggörande som resultat. Det är alltså inte heterosexualiteten i sig som perspektivet uppmärksammar utan själva normsystemet, att det finns ett önskvärt, och därmed också ett icke-önskvärt, sätt att leva (Ambjörnsson 2006, Rosenberg 2005).

Teoretikern Michel Foucault har kommit att betyda mycket för utvecklingen av queerteorin och han har gjort ett flertal undersökningar bland annat kring sexualitetens historia. Ambjörnsson (2006) beskriver hur Foucault såg en trend i att från 1700-talet börja klassificera människor utifrån diverse egenskaper och beteenden, som i sin tur kom att ta sin form i nya identiteter. Foucault menar att språket utgör en central roll i vårt identitetsskapande och sätt att se på verkligheten. Kategorin heterosexualitet konstruerades för drygt hundra år sedan. Heterosexualitet var då en perversion som innebar att en person hade sex med någon av motsatt kön av lustskäl utan intention att avla barn. Ungefär samtidigt konstrueras också kategorin homosexualitet. Att ha sex med någon av samma kön var innan dess någonting man gjorde snarare än en identitet. Uppdelningen mellan hetero- och homosexualitet som varandras motsatser är alltså historiskt sett ett ganska nytt fenomen. Ändå är det en av de mest rigida huvudsakliga åtskillnader som görs mellan människor idag. Synen på sexualiteten som identitet och struktur, vad som anses vara "normalt" och "avvikande", är alltså inte

¹ Se den heterosexuella matrisen

något ursprungligt och bestående, utan förändras och organiseras olika beroende på socialt, kulturellt och historiskt sammanhang (Ambjörnsson 2006).

2.7 Manlig homosocialitet

Phillip Lalander och Thomas Johansson (1999) beskriver homosocialitet som en process som finns i olika könshomogena gruppbildningar. I dessa grupper lär man sig koder, regler, ritualer och språk som ska vara till hjälp och leda till goda framtida gemenskaper med andra män. Strukturen, menar Lalander och Johansson, påminner mycket om den samhällseliga struktur vi lever i varje dag. Tydlig maktfördelning, specifik rollfördelning och konkurrens är något som kan urskiljas i grupperingarna. Det är inte bara förberedelser för framtida relationer som den homosociala gruppen hjälper till med, utan här finns också utrymme för och strävan efter intimitet, men i reglerade former. Närhet och intimitet är ett mänskligt behov. Skillnaden som finns emellan de dikotomt konstruerade könen är att kvinnor ges större utrymme än män att integrera den känslan och förverkliga den i sitt vardagsliv. Det finns ofta strikta regler och normer inom olika umgängeskretsar där man är tillsammans i en homosocial kontext. Den manliga gemenskapen präglas ofta av homofobi, vilket gör det svårt för män att uttrycka känslouttryck som sträcker sig utanför de normer som gruppen satt upp, men också vilka rådande normer som finns i det samhälle och den kulturella kontext man lever i. Man kan enligt Lalander och Johansson se det som en disciplinerad form av intimitet.

Homosocialiteten har som funktion att skapa en stark kollektiv känsla i gruppen, man vill hålla samman "sin" könshomogena grupp. Då motsatsen till manlighet anses vara kvinnlighet och det finns ett syfte i att bibehålla sin status och upprätthålla maktförhållandena däremellan, utgör homosocialiteten en tydlig och effektiv gräns gentemot kvinnor. Det finns som sagt en längtan efter, men också en rädsla för intimitet. Rädslan grundar sig i att intimitet har blivit allmänt känt som en kvinnlig företeelse. På grund av att gränsdragningen mellan män och kvinnor blir viktig i homosocialiteten, blir också det som kan tolkas som kvinnliga särdrag något som i största mån bör undvikas. Paradoxalt nog syftar alltså gruppen både till att uppnå intimitet, men även att stänga ute det som kan ses som kvinnliga attribut, där exempelvis just intimitet är en av kategorierna. Det är något som kan skapa osäkerhet som man inte vågar uttrycka (Lalander & Johansson 1999). Starka band skapas i den manliga homosocialiteten. Det är dock viktigt för gruppen att man inte ser och uppfattar homosocialitet som homosexualitet, då detta skulle utgöra ett hot mot den

patriarkala ordningen (Sedgwick i Ambjörnsson 2006). Det finns inget utrymme för kvinnor som varaktiga medlemmar i dessa grupper. Man ser kvinnor som tillfälliga besökare som det inte finns plats för en längre tid. Det största hotet för homosocialiteten är upprepad och kontinuerlig kontakt med "det andra könet" (Lalander & Johansson 1999).

2.8 Hegemonisk maskulinitet och omanlighet

Hegemoni representerar den världsbild som genom ett samhälles institutioner blir något av det allmänt tänkta och vedertagna. Connells (1999) teori om hegemonisk maskulinitet har sin grund i en samhällsstruktur som kan förstås som ett patriarkat, det vill säga där kvinnor är underordnade män. Den hegemoniska maskuliniteten är den maskulinitet som kulturellt sett höjer sig över andra former av maskuliniteter och därför får en normerande roll i samhället. Det finns olika uppfattningar i varje samhälle om vad som är den mest hegemoniska formen av manlighet. Den är alltså situationellt, socialt, kulturellt och historiskt bunden. Den hegemoniska manligheten jämförs alltid med andra maskuliniteter, som då kommer att återspeglas som "annorlunda" eller "avvikande" (Ekenstam 2006, Connell 1999). På samma sätt som heterosexualitet har en starkt normerande position i många samhällen, sätter även hegemonin en norm för vad som bör eftersträvas när det kommer till manlighet och maskulinitet (Connell 1999).

I den hegemoniska modellen finns det möjlighet att genomföra så kallade "kompensationsresor". Det innebär att om man inte innehar en viss typ av hegemonisk manlighetsegenskap, låt säga hudfärg, så kan detta kompenseras med innehav av exempelvis makt eller pengar. Det finns på så sätt flera hegemoniska maskuliniteter, men det domineras av vita, heterosexuella, medelklassmän (Connell 1999). Man skulle utifrån detta kunna dra slutsatsen att de som faller utanför ramarna för den hegemoniska maskuliniteten kommer att anses vara mindre manliga eller omanliga.

Enligt Connell (1999) är den hegemoniska maskuliniteten inte statisk. Det innebär att den kan ifrågasättas, utmanas och förändras. Den hegemoniska maskuliniteten upprätthålls eller reproduceras bland annat av ett samhälles institutioner och blir på så sätt det som allmänheten uppfattar som " normalt " eller " naturligt ". På så sätt påverkas också ett samhälles könsrelationer och könsmaktsordning.

Ett alternativ till Connells hegemoniska maskulinitetsmodell är omanlighetsbegreppet. Även om mäns relation till kvinnor strukturellt sett är överordnad, finns det ändå många män som upplever sig som maktlösa. Det finns enligt Claes Ekenstam (2006) en stor rädsla hos många män för att misslyckas. Ekenstams uppfattning är att detta kan ses som en historisk konstruktion som nu är ett utbrett och socialt accepterat fenomen i det senmoderna västerländska samhället. Den moderna manligheten har inte bara som krav att leva upp till vissa ideal, utan den måste också presteras oupphörligt. Om manligheten inte bevisas gång på gång finns det risk att den misstänkliggörs. Manlighet definieras alltid i relation till kvinnlighet, men även i relation till andra former av manlighet. Även om en manlig stereotyp alltid är kontextuellt och kulturellt bunden, blir begreppet omanlig ändå väsentlig i flera sammanhang. Omanlighet utgör motsatsen till den stereotypa maskuliniteten, och historiskt har maskuliniteter som fallit utanför den sociala normen kategoriserats som omanliga (Ekenstam 2006).

3. Tidigare forskning

För att få information om uppsatsens ämnesområde sökte vi i databaserna Gunda och KVINNSAM med följande sökord: "ungdomar", "unga män", "social konstruktivism", "normer", "genus", "queer", "homosocialitet" samt "heteronormativitet". Denna sökning resulterade i ett stort antal rubriker. Av dessa titlar valde vi att använda oss av den litteratur som vi ansåg vara mest relevant för vår studie.

Vi fann en publikation som heter *Homosocialitetens kraft – hur unga män "gör" maskulinitet i grupp och individuellt*, som är skriven av Lena Berg och publicerades i Sociologisk forskning (nr 2 2007). Lena Bergs studie var en del av ett forskningsprojekt och var lik den typ av undersökning vi hade för avsikt att göra. Fanny Ambjörnssons avhandling *I en klass för sig – genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer* (2003) har vi använt både som tidigare forskning och som informationskälla vad gäller delar av våra teoretiska perspektiv. Marie Nordbergs avhandling *Jämställdhetens spjutspets? – manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet* (2005), valde vi på rekommendation av vår uppsatshandledare då den till viss del behandlar samma teoretiska perspektiv som vi har använt oss av i vår studie.

Vi har valt att presentera det som utgör tidigare forskning var för sig, då de utgör relativt olika områden, med olika resultat och återkommande teman, men som ändå kan återkopplas till våra resultat.

3.1 Homosocialitetens kraft

Lena Berg har i sin studie: *"Homosocialitetens kraft – hur unga män "gör" maskulinitet i grupp och individuellt"*, undersökt unga mäns görande av kön. Ett av hennes fokus ligger i språkets betydelse för hur man gör kön. Syftet med hennes artikel är att:

"via unga mäns berättelse om andra män, vänner, tillfälliga dejter och flickvänner analysera betydelsen av situationsbundna maskulinitetsprestationer" (s 29)

Hon har genom denna artikel varit med i ett forskningsprojekt där ett av fokus ligger på just talet om heterosexuell samvaro. Hon ser talet som något som kan kopplas både till den kulturella situation man befinner sig i, intervjusituationens betydelse för talet, samt hur talet är kopplat till en mängd processer och relationer som pågår utanför den situation som just intervjun innebär. Hon ser det som att *"när vi talar gör vi något"* (s 29). Hon har valt att intervjua, både i grupp och individuellt, sammanlagt 10 personer.

Bergs teoretiska del handlar om heteronormativitet och maskulinitet, men även homosocialitet. Hon talar om hur det homosociala spelet gör att män anpassar sina personliga berättelser för att passa in på de förväntningar som ställs på "riktiga heterosexuella män". Tankarna och föreställningarna som ligger till grund för det som stereotypiskt ses som den ultimata heterosexuella mannen gör att unga män begränsas i sitt sätt att berätta och uttrycka känslor. Hon talar vidare om att hon vill undersöka hur unga män gör mening i sitt skapande av maskulinitet och hur detta tar sig i uttryck i vardagslivet och kontakten med andra män, men också kvinnor. Hon klargör i sin publikation att hennes undersökning äger rum i en heteronormativ miljö där den sexuella åtrån förväntas äga rum mellan de två dikotomt konstruerade könen. Denna inskolade praktik säger hon kunna förklaras genom den heterosexuella matrisen. Homosocialiteten utgörs av tydliga gränser. De unga männen talar om hur man inte får vara *för* närgången med sina manliga vänner, då det finns en rädsla att blir misstagen för att vara homosexuell.

Sättet de unga männen framställer sig på är olika beroende på om de är tillsammans och samtalar i grupp, eller om de är i individuella intervjuer. De talar om hur man framställer sig som förmer i grupp för att visa upp sig och hur detta inte är det "sanna". En av de unga männen beskriver det som att man "egentligen" inte har dessa åsikter och pratet om exempelvis sex måste ses som just ytligt prat när man är med sina kompisar. Det kan ses som en jargong som finns i gruppen. Berg ser jargongens självklara del i umgänget som ett tecken på att det är just jargongen man inte lutar på. Hon menar att de unga männens uttalanden och berättelser bör, även enligt dem själva, inte tas på så stort allvar. Berg ser alltså maskulinitet i grupp och individuellt som skilda saker som behöver hållas isär. Hon ser manlighet som något väldigt komplext, särskilt när man i ung ålder ska försöka finna sin del i återskapandet av manlighet. Det visar alltså på en fragmenterad, situationsbunden bild av manlighet.

Hon ser även ålder som en föreliggande del i görandet av maskulinitet och manlighet. Det hon har fått fram i sitt material är att två av de unga männen hon intervjuat ser ålder som en given del i maskulinitetsprestationerna. Hon förstår begreppet ung som

"utveckling mot vuxenhet" (s 33). I hennes material ses detta som en konstruktion för ansvarsbefriande. Berg menar att resultatet av detta blir att man inte behöver stå till svars för sina handlingar i samma utsträckning när man är ung som när man är vuxen. Berg talar vidare om hur det även ges utrymme för ansvarsbefrielse om unga män är i grupp och inte enskilt. Hon skriver om hur unga mäns relationer till varandra bygger på att det är tillåtet att gå över gränser, särskilt i de avseenden då det handlar om att gå över de gränser som tenderar till homofobi och sexism. Hon skriver att en man har utrymme att bete sig i princip hur som helst, om de är *"fina killar innerst inne"* (s 46). Det skulle kunna vara en anledning till varför unga män väljer att upprätthålla de "regler" som finns och hålla sig inom ramarna för görandet av manlighet. Hon ställer sig frågan; *"vem vill ge upp det flexibla handlingsutrymmet som ger ett situationellt ansvarstagande?"* (s 46)

3.2 I en klass för sig

I sin avhandling *"I en klass för sig – genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer"*, från 2003 behandlar Fanny Ambjörnsson ämnen såsom normer, förväntningar och föreställningar om femininitet i skärningspunkten mellan klass och sexualitet. Hon har undersökt hur man blir tjej, vilka krav, normer och ideal man har att förhålla sig till. Och hur normaliteten skapas, upprätthålls, ifrågasätts och förhandlas tjejer emellan, men framförallt också vad som händer om man inte lyckas leva upp till dessa ideal. Syftet med studien var att:

"med utgångspunkt i två grupper av tonårstjejer med olika klassbakgrunder, undersöka hur feminina genuspositioner skapas inom ramarna för en heteronormativ ordning" (s 11)

Under ett års tid genomförde Ambjörnsson deltagande och medföljande observationer av två klasser på samma gymnasieskola i en förort till Stockholm. Den ena klassen gick Samhällsprogrammet och den andra Barn och fritidsprogrammet. Det hennes drygt 30 informanter hade gemensamt var att samtliga var mellan 16-18 år gamla och uppdelades under kategorin "tjej". Ambjörnsson var egentligen inte intresserad av att studera tjejerna i relation till killarna, utan snarare relationen och dynamiken *mellan* tjejerna, både inom BF –och S-klassen men också mellan klasserna.

Ambjörnssons teoretiska fokus ligger inom ett poststrukturalistiskt perspektiv på queerteori, genus, heteronormativitet och den heterosexuella matrisen. Ambjörnsson betraktar framförallt den heterosexuella matrisen som grundläggande för uppfattningen om vad som utgör "normala" män och kvinnor. Ambjörnssons övertygelse är att *"genus eller andra dimensioner av identitet inte existerar bortom de handlingar vi dagligen utför"* (s 12).

I studien var föreställningen om den "normala" tjejen ständigt närvarande, den tjej som man önskade vara men sällan eller aldrig tyckte sig förkroppsliga. Ambjörnsson skriver att få, om ens någon av informanterna upplevde sig själva som alltigenom normala, vilket hon tolkar som en bekräftelse på att idealen är orealistiska. Ambjörnsson menar att det inte existerar endast *ett* ideal eller *en* norm att förhålla sig till, ibland är de motsägelsefulla, vilket gör att det åtråvärda idealet blir ouppnåeligt och misslyckandet ofrånkomligt.

Ambjörnsson beskriver att kroppen, både den egna och andras, hade stor betydelse för hur informanterna hanterade sig själva och omgivningen. Hon tyckte sig kunna urskilja att den största skillnaden som informanterna gjorde mellan de dikotomt konstruerade könen låg i det fysiska utseendet. Kroppsbe håringen var ett sätt att kontrollera huruvida man höll sig innanför ramarna för vad som var accepterat och på så sätt kunde innefattas i den heterosexuella matrisen. Det fanns väldigt tydliga gränser för vad som var godtagbart när det kom till kroppsbe håringens direkta koppling till görandet av genus.

Den homosociala gemenskapen var viktig för tjejerna på så vis att den gav status både inom och utanför kompiskretsen. Dock kunde Ambjörnsson urskilja att vikten av ett nutida eller framtida heterosexuellt förhållande kunde konkurrera ut vänskapen i den homosociala gruppen.

"De processer genom vilka tjejerna skapar genus struktureras alltså av en önskan att dels vara heterosexuellt attraktiv och gångbar, dels av att få delta i den homosociala gemenskapen"
(s 106)

Att vara heterosexuellt godtagbar och kunna attrahera en kille sågs som ett sätt att få ta del av den gemensamma samhörigheten tjejer emellan. Det kunde på så vis vara ett bestämt ämne att samtala om och kring. En heterosexuell relation utgjorde också ett bevis på att man var och sågs som just "tjej".

3.3 Jämställdhetens spjutspets?

Marie Nordberg är författare till avhandlingen: *"Jämställdhetens spjutspets? – manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet"* från 2005. Hon skrev avhandlingen i syfte att;

"med fokus på manliga arbetstagare i tre kvinnligt kodade yrken undersöka vilka begränsningar, villkor och möjligheter som följer med jämställdhetsdiskursen och beteckningarna maskulinitet och femininitet, samt att studera vilka arbetstagarpositioner och praktiker som skapas då jämställdhetsdiskursen upprepas, förskjuts och förenas med andra diskurser på ett antal arbetsplatser" (s 15).

I det urval hon gjorde när det kom till yrkeskategorier så hamnade fokus på tre yrkesområden som alla anses vara kvinnligt kodade yrkeskategorier. De hon valde var sjuksköterskeyrket, frisöryrket samt barnomsorgen, detta då alla tre yrkesområden har en nära och fysisk kontakt med människor. Hon poängterar att hon inte gör studien för att utpeka de enskilda individer som upprepar, tillämpar och lever ut normer och förväntningar. Det är snarare de diskurser och strukturer som finns i det västerländska samhället som är fokus för analysen.

Avhandlingen har sin grund i den politiska jämställdhetsdebattens arena och de diskurser som följer därtill, samt vilken effekt detta har på de yrken som anses vara kvinnligt kodade. Det som blev intressant med hennes studie i relation till vår, var de kapitel som rör identifikation och homosocialitet. Hon talar om hur hennes informanter kom att visa på en inbördes jämförelse mellan olika manlighetspositioner. De identifierade sig med och ställde sig emot vissa typer av manlighet. Nordberg visar på en ambivalens i positionerandet av manlighet genom att informanterna i vissa fall både upprepade och befäste en hegemonisk maskulinitetsform likväl som underordnade maskulinitetspositioner. Hon förklarar det som att identifikationerna gled in i och sammanflätades med varandra. Det fanns ett behov från informanternas sida att visa på att de inte understödde de förväntningar som finns på män när det gäller bristande förmåga i att visa känslor, ständigt vara intresserad av sport och dricka alkoholhaltiga drycker. Det fanns dock ett behov av att tala kring huruvida detta inte behöver innebära att man måste bli *för* feminin. Informanterna kunde alltså identifiera sig med både det traditionella, men även det gränsöverskridande i positionering av manlighet.

Diskursen om "den nye mannen" gjorde att vissa av informanterna fann det lättare att distansera sig från "den traditionella mannen" och på så sätt gavs möjlighet att "vara sig själv" och slippa anpassa sig.

I Nordbergs avhandling befästs homosocialiteten på ett tydligt sätt hos de manliga arbetstagarna. Hon talar om nätverk som kommunen stiftat i syfte att få män att stanna kvar i dessa kvinnodominerande yrken och utbildningar. Dessa nätverk utgjordes enbart av män. De träffades och hade diskussionsgrupper, umgicks och utmanade varandra i diverse sporter och lekar. Under de intervjuer hon genomförde när man talade om samvaron i dessa nätverk, så talade man om det i vad hon tolkar som "euforiska" ordalag. I diskussionerna som rörde arbetsplatserna fann hon att männen motsatte sig "den traditionella mannen" i mångt och mycket, men i dessa nätverk gavs möjligheten att få ta del av den samvaro som homosocialiteten utgör. De talar om hur vissa aktiviteter är lite "macho" och hur det är "grabbarnas party".

Många utav de män som deltog i dessa nätverk, kände inte varandra sedan tidigare. Det enda som band dem samman var deras biologiska könstillhörighet och att de alla arbetade inom "kvinnliga" yrken. I och med dessa nätverk kom det att bli ännu tydligare hur man formulerade och uttalade olikheter mellan män och kvinnor, snarare än likheter mellan könen. Man skulle genom dessa nätverksmöten ges möjligheten att tala om sin roll som man i kvinnodominerade yrken och hur man skulle förstå varandra som kvinnor respektive män. Nordberg talar om hur dessa särartsdiskurser utgör ett problem för jämställdheten. Hon ser det inte som ett problem som kan fästas på de individer som deltar i nätverken utan snarare vilken effekt det har på diskurser som rör sig i och utanför nätverkets gränser. De manliga arbetstagarna blir alltså begränsade i sitt sätt att uttrycka sig, till förmån för samvaron i den homosociala gruppen.

4. Metod

4.1 Val av metod

För att på bästa sätt kunna belysa våra frågeställningar med utgångspunkt i uppsatsens syfte har vi valt att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod. Metoden gav oss möjlighet att finna, identifiera och fördjupa oss i mönster och varianter av framförallt de unga männens berättelser, men också till viss del deras beteenden. För att ta reda på hur sexualitet och maskulina genuspositioner möjliggörs och begränsas inom ramarna för en heteronormativ ordning, valde vi att genomföra gruppdiskussioner med en grupp gymnasieelever. Vi valde att använda fokusgrupper som metod, men modifierade metoden i det avseende att vi ville vara delaktiga i samtalet, snarare än att endast agera moderatorer (Billinger 2005). Valet gjorde vi dels för att informanterna skulle känna sig bekväma med oss, dels för att de inte skulle få känslan av en utfrågande intervju utan snarare ett vardagligt samtal. Samtalet är en självklar form av mänsklig interaktion. Genom att människor talar med varandra, ställer frågor och besvarar dem skapar de relationer och får veta någonting om varandra (Kvale 1997).

Vår variant av metoden fokusgrupper gick ut på att vi tillsammans med informanterna samtalade via diskussion, dialog och interaktion, kring ett givet ämne eller tema, i detta fall kulturellt förankrade föreställningar och attityder kring genus, sexualitet och maskulinitet. Vi följde metoden fokusgrupper i det avseende att gruppen inte var tvungna att tycka lika och de behövde inte heller nå konsensus. I en intervjusituation är det fokus på en person och dennes tankar, i fokusgruppen får deltagarna diskutera sig fram till sin åsikt i ämnet (Billinger 2005).

Vi valde att träffa fem unga män vid tre olika tillfällen inom loppet av en vecka. Det gjorde vi för att vi ville att de skulle känna sig trygga med oss och för att vi ville följa dem över tid. Vi hade en förställning om att det kunde väckas tankar vid diskussionstillfällena som man sedan kunde fördjupa sig i vid nästkommande gruppträff. Vi var inte intresserade av individuella och personliga åsikter, utan hade en hypotes om att grupprocessen skulle ge ett intressant perspektiv till vår analys.

4.2 Urval

Då vi ville rikta in vår studie på hur unga män gör kön i en heteronormativ kontext föll det sig naturligt att vända sig till en gymnasieskola för att hitta informanter. Valet föll till slut på en gymnasieskola som är belägen i Göteborgsområdet. Den första kontakten vi tog var med en kurator med förhoppning om att denne skulle hänvisa oss till elever som skulle kunna vara aktuella. De enda kriterier vi hade var att det skulle vara män som gick sitt andra eller tredje år på gymnasiet samt att de skulle ha någon form av naturligt nätverk med varandra. Anledningen till att de skulle gå andra eller tredje året, var för att vi hade en föreställning om att förstaårselever kanske inte känner varandra så väl. Det skulle kunna göra att diskussioner inte kan komma till stånd lika lätt och åsikter inte vågar uttalas. Vår kontaktperson hänvisade oss till en klassföreståndare vars elever läser på ett socialt inriktat program. Eleverna läste sitt tredje år och i just denna klass fanns enbart fem stycken unga män, varpå dessa blev tillfrågade och samtliga tackade ja.

Vi bestämde oss tidigt för att vi inte ville göra något särskilt urval där vi bestämt en mängd kriterier som skulle uppfyllas av informanterna, då vi inte gör anspråk på att leverera någon form av "sanning" som kan gälla alla unga män. Alla åsikter, tankar och handlingar hade varit konstruerade i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang oavsett vilka informanterna hade varit.

4.3 Intervjuernas genomförande och bearbetning

Det finns en tendens att man i forskningssammanhang ställer olika frågor till män och kvinnor. I forskning som rör unga kvinnor behandlas ofta ämnen såsom romantik, vänskap och relationer, medan forskning som rör unga män ofta behandlar kriminalitet, våld och sport. Genom att belysa olika områden förstärks polariseringen av genuspositionerna. Forskning är ingen objektiv verksamhet, den existerar alltid i ett sammanhang och kunskap befästs genom vad man väljer att fokusera på (Bolin & Lövgren 1995).

När vi utformade vår intervjuguide² försökte vi att i största möjliga mån behandla ämnen som vi uppfattar som könsneutrala. Syftet med vår studie var att undersöka hur manliga och feminina genuspositioner *begränsas* och *möjliggörs* och vi menar att om vi

² Bilaga 1

enbart ställer könsstereotypa frågor förstärker vi stigmatisering av hur män förväntas agera och vara. Vi ville se vilka nyanser våra informanter gav av manlighet. Trots detta ville vi inte låta vår önskan om att röra oss inom könsneutrala frågeområden begränsa vår dialog med de unga männen och därför berörde vi även områden som kan anses vara traditionellt kvinnliga eller manliga. Detta i syfte att i ett senare skede kunna göra en nyanserad analys. Medvetet utgick vi från ord som "partner" och "person" istället för att benämna utifrån biologiskt kön. Att sedan informanterna formulerade svaren utifrån en heteronormativ kontext försökte vi att inte låta påverka hur vi ställde följdfrågorna. Detta utgjorde emellanåt ett problem för oss, då det är lätt att falla in i att benämna personer efter biologiskt kön. Det är ett bevis på hur stark denna norm är och hur svårt det är att ställa sig utanför de förväntningar som finns i ett heteronormativt samhälle, särskilt i det vardagliga samtalet där man ständigt blir påmind.

Intervjuerna genomfördes på skolan där de unga männen genomför sin gymnasieutbildning. Vi ville göra intervjuerna på deras "hemmaplan" där de kunde känna sig trygga. Valet av lokal var inget vi hade makt att bestämma över, utan vi blev hänvisade till ett grupprum som vi sedan satt i vid varje diskussionstillfälle. Vi såg detta som en fördel, då det gav känslan av ett mer gemytt klimat än vad ett stort klassrum hade gjort. Vi placerade bord och stolar så att vi alla hade lika stort avstånd till varandra, vår uppfattning är att detta gav en större känsla av jämlikhet. Hade det varit ett stort klassrum tror vi att det funnits en risk att man hade känt sig distanserade från varandra, såväl för oss samtalsledare som för samtalsdeltagarna. Vi upplevde dock att grupprummet var oinrett och hade önskat ett mer trivsamt klimat med exempelvis soffor, blommor och tavlor på väggarna.

Vi genomförde tre intervjuer som varade cirka en timme vardera och med samma grupp informanter vid varje tillfälle. Emellertid var det en informant som ställde in sin medverkan vid första samtalstillfället och vid det andra samt tredje tillfället var en annan informant frånvarande. Alltså var det fyra närvarande vid varje samtalstillfälle. Syftet med att följa samma grupp över tid var att vi ville se om nya tankar och åsikter förändrades allt eftersom att nya tankar väcktes. Vi hade en föreställning om att informanterna skulle bli mer bekanta och bekväma med oss som samtalsledare allt eftersom. Det blev inte riktigt som vi hade tänkt oss, våra informanter gav intrycket att de var bekväma med oss redan från början och deras bemötande kom inte att förändras över tid. Deras tankar och åsikter var på ett ungefär det samma vid första som vid sista tillfället, vilket kan bero på att intervjuerna genomfördes inom loppet av en vecka och vi tror inte att det hann gå tillräckligt lång tid för djupare reflektion.

Intervjuguiden vi använde oss av kan bäst beskrivas som semistrukturerad. Vi hade ett antal teman med underfrågor som vi utgick ifrån, men var samtidigt flexibla och lät samtals utvecklingslinje bestämma vilka frågor vi skulle ställa härnäst. Vi var öppna för att ta bort eller lägga till frågor samt att ställa följdfrågor. Syftet var att få spontana beskrivningar av sexualitet och manliga genuspositioner med avsikt att tolka dess mening (Svenning 2003, Kvale 1997).

4.4 Analysens genomförande och bearbetning

Efter att vi genomfört gruppdiskussionerna med våra informanter transkriberade vi alla samtal i sin helhet med hjälp av diktafon. På så sätt fick vi en tydlig bild över informanternas svar, vilket hjälpte oss inför det senare arbetet med analysen.

Då våra teman kring sexualitet och maskulina genuspositioner redan var klagjorda när vi skrivit vårt syfte, valde vi ut de delar i samtalen som bäst redogjorde för eller emot vår teoretiska ansats eller tidigare forskning. Vi både lyssnade och läste vårt empiriska material lyhört och noga för att komma åt de olika nyanser som framträdde i samtalen. I analysen har vi valt att arbeta abduktivt, vilket innebär att vi har växlat mellan empiri och teori (Svenning 2003, Kvale 1997). Med andra ord har vi utgått från såväl vårt empiriska material som den kunskap vi fått från litteraturen kring ämnet.

Vi har tagit beslutet att inte namnge våra informanter i uppsatsen. Anledningen till detta är att vi anser det helt enkelt inte vara viktigt att veta vem som sa vad. Person 1 i ett stycke kan alltså i ett annat stycke representeras av en annan informant. Person 1 representeras helt enkelt av den person som först började tala kring ämnet.

Vi har valt att presentera citat från informanterna som vi sedan har belyst, analyserat och tolkat med hjälp av teorier och tidigare forskning. Citaten publiceras i hela samtalssjok, då vår intention har varit att fånga resonemang, berättelser och samtalens uppbyggnad. Vi har även valt att inte ändra i citaten, utan publicerar de utvalda delarna i sin ursprungliga form.

4.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet har att göra med en studies tillförlitlighet. I en oföränderlig population ska två likadana undersökningar rendera samma resultat. Ingen population är oföränderlig över tid, vilket innebär att reliabiliteten i en kvalitativ studie måste ses mot bakgrund av den specifika situation som var vid tillfället för studien (Svenning 2003, Peterson & Sigurdson 2008).

Validitet i en kvalitativ undersökning visar i vilken utsträckning man har studerat det man hade som syfte att studera. Validiteten kan delas in i inre och yttre validitet. Den inre avser förhållandet mellan verklighet och tolkning, medan den yttre avser studiens *generaliserbarhet* (Svenning 2003). För att uppnå inre validitet har vi synliggjort vår forskningsprocess och redogjort för vår förförståelse, vilket vi menar kan ge trovärdighet åt materialet. Vi menar att vår uppsats kan vara generaliserbar i jämförelse med andra liknande situationer eller sociala kontexter, samt liknande forskning (Peterson & Sigurdson 2008).

Vi skulle önska att det fanns andra begrepp att använda oss av för att visa på tillförlitligheten och giltigheten i vår undersökning. Det positivistiska synsättet som vi uppfattar dominerar forskningen anser vi vara begränsande för oss. Att vår studie skulle kunna ses som mindre tillförlitlig och giltig på grund av att man sannolikt inte får samma resultat om man upprepar den vid ett nytt tillfälle tycker vi är en enspårig syn på kunskap. Poängen med vår undersökning är att allt skapas i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang och så även kunskap.

4.6 Etiska överväganden

En självklar utgångspunkt enligt de forskningsetiska principerna inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, är individskyddskravet. Det vill säga att individer inte får utsättas för fysisk eller psykisk skada, förödmjukelse eller kränkning. Detta grundkrav tydliggörs i fyra allmänna huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådets forskningsetiska principer³).

³ <http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

Informationskravet innebär att berörda personer ska informeras om studiens syfte och sådant som skulle kunna inverka på deras beslut om att delta. Informanterna ska vara klara över sin uppgift i studien, vilka villkor som gäller för deras deltagande och hur det insamlade materialet kommer att användas. För att uppfylla detta krav informerades vi våra informanter, skolledningen och vår kontaktperson skriftligt i form av ett informationsblad⁴. Där gav vi upplysningar om studiens syfte, hur den skulle genomföras, att deltagandet var frivilligt och att informanterna när som helst kunde avbryta sin medverkan. Vi uppgav också vår institutionsanknytning, våra telefonnummer och e-mailadresser, samt likadana uppgifter för vår uppsatshandledare så att de kunde kontakta någon av oss om de hade några frågor eller funderingar kring studien även efter intervju tillfällena. Denna information upprepades också muntligt i direkt anslutning till gruppträffarna, för att förtydliga och försäkra oss om att informanterna förstått sin uppgift och därmed undvika missförstånd. Informanterna gavs då också möjlighet att ställa frågor.

Samtyckeskravet innebär att informanterna har rätt att själva bestämma över sin medverkan och att forskaren därför måste inhämta deltagarnas godkännande. Inför varje gruppdiskussion gav samtliga av våra informanter sitt samtycke och godkände att vi spelade in gruppintervjuerna på diktafon. Samtycke inhämtades också av skolledningen eftersom gruppintervjuerna genomfördes på skoltid under schemalagd studietid. Samtliga informanter var över 18 år, därför inhämtade vi inget samtycke av vårdnadshavare.

Konfidentialitetskravet handlar om de medverkandes anonymitet samt hanteringen av personuppgifter. Vi har försökt att leva upp till detta genom att inte nämna gymnasieskolan vid namn och att anonymisera informanterna så långt vi upplevt det vara möjligt och ändå svara på studiens syfte, så att det inte är möjligt för vissa läsare att identifiera enskilda individer. Vi har valt att inte ge namn åt någon av informanterna då vi inte ansåg det vara relevant vem som sa vad. Förutom detta har vi hanterat och förvarat vårt material på ett sätt så att obehöriga inte har kunnat ta del av det. Exempelvis genom att ha lösenord på datorn, samt ha anteckningar och diktafon förvarade på ett säkert ställe.

Emellertid kan det vara lite svårt och så med konfidentialiteten när man arbetar med gruppdiskussioner som metod. Vi som forskare kan aldrig garantera att det som sägs inte kommer att berättas vidare (Kvale 1997). Som en symbolisk överenskommelse lät vi

⁴ Bilaga 2

därför undersökningsdeltagarna skriva under ett dokument⁵ där de fick lova att det som sägs inte kommer att lämna rummet. Det finns självklart inga garantier i och med detta heller, och troligtvis ökade det inte känslan av anonymitet så pass att någon avslöjade mer än vad de egentligen ville. Förhoppningen med överenskommelsen var snarare att höja motivationen bland deltagarna att hålla det som sades hemligt för utomstående.

Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet bara får användas för det avsedda ändamålet. Det material vi har samlat in har endast använts till vår C-uppsats och har efter uppsatsens slutförande raderats eller förstörts.

Etiken var inget speciellt stadium i vår forskningsprocess, utan vi har reflekterat över den kontinuerligt under arbetes gång. Våra frågeställningar var inte av uppenbar känslig karaktär, men svaren vi fick genom gruppdiskussionerna kan upplevas som det. Därför övervägde vi om någon av informanterna, eller eventuell tredje person, kunde lida negativa konsekvenser, såväl kortsiktigt som långsiktigt, av att delta i undersökningen (Kvale 1997). Efter noggrant övervägande beslöt vi oss för att publicera material som kan upplevas som stötande, eftersom att vi var noga med konfidentialiteten så att informanterna inte skulle drabbas av några efterverkningar. Vad som anses vara etiskt känsligt varierar dock naturligtvis mellan personer, kulturer och från en tid till en annan.

4.7 Metodkritik

Hela vår uppsats är skapad i en social, kulturell och historisk kontext och i ett syfte att utveckla och problematisera ett fenomen och forskningsområde. Vi som individer och socionomstudenter kan inte ställa oss utanför detta och vara "objektiva". Vår metod, allt ifrån vårt urval till utförande konstrueras i ett sammanhang på samma sätt som vi velat påvisa med hela vår teoretiska ansats och tidigare forskning.

Vi hade en önskan om att samtalet skulle vara på lika villkor. Emellertid kan en intervjuliknande situation aldrig vara på samma premisser eftersom att den ena sidan leder samtalet och den andra deltar. Då det var vi som samtalsledare som styrde samtalet, ställde frågorna och sedan analyserade resultatet, så var det vi som satte upp villkor för hur samtalet porträtterades. Att välja innebär alltid att vissa delar och

⁵ Bilaga 3

inslag prioriteras framför andra och analysen säger troligtvis och sannolikt mer om oss som har gjort urvalet än om informanterna. Vi höll en lägre profil än informanterna i diskussionerna, eftersom deras tankar och resonemang var det relevanta, men vi var hela tiden med och ställde tankar emot varandra och försökte ge nya perspektiv. På så vis påverkade vi hur samtalet utvecklades. Vi upplevde det inte som att informanterna svarade vad de trodde att vi ville höra, utan att de svarade uppriktigt. Det är däremot ingen omöjlighet att det var så i vissa situationer.

I en intervjusituation kan samtalsledaren påverka informanternas svar genom sitt kroppsspråk och minspel men även genom olika utrop (Svenning 2003). Vi var medvetna om detta, men ansåg att våra skäl att vara med och delta i samtalen övervägde den eventuella påverkan det gav. Vi tror inte att våra informanter hade vågat öppna sig och tala så öppet som de gjorde om vi inte hade varit med i samtalet, men resultaten hade troligtvis sett annorlunda ut om vi valt att inta en mer passiv position. Exempel på detta kan vara att vi skrattade, skämtade och kom med spontana kommentarer och på så sätt gav såväl positiva som negativa sanktioner till informanternas yttranden. Det är möjligt att informanterna hade sagt annorlunda saker och visat en annan sida av sig själva om vi också haft kompletterande enskilda intervjuer. Att enbart genomföra gruppdiskussioner är dock en avgränsning och ett aktivt val som vi har gjort.

Vi kan inte garantera konfidentialitet då vi hade gruppdiskussioner och fokusgrupp som metod. Vi anser dock att vi har gjort vad vi har kunnat för att de unga männen ska känna att deras identitet hålls skyddad. Vi har på grund av tidsbegränsningen inte sett det som en möjlighet för informanterna att läsa resultatet innan publicering, däremot har vi kommit överrens med informanterna om att de ska få varsitt exemplar av vår C-uppsats när den är avslutad.

5. Resultat och analys

I denna del kommer vi att analysera vår empiri utifrån vår teoretiska ansats och tidigare forskning för att besvara vårt syfte och våra frågeställningar. Vi kommer att utgå ifrån de två teman som introducerades i syftet; sexualitet och maskulina genuspositioner. Dessa två teman kommer vi sedan att dela in i underrubriker för att få en tydligare struktur i vår analys.

5.1 Sexualitet

Sexualitet fann vi vara ett primärt tema i skapandet av genuspositioner och identitet. I samtalen med informanterna riktades oftast inte frågorna eller områdena direkt till sexualitet, men informanterna anknöt trots detta många gånger till ämnet och vi behövde inte vara de som förde det på tal. Påståenden och kopplingar till temat gjordes självmant från informanterna. I detta avsnitt kommer vi att behandla temat sexualitet med underrubrikerna; monogami och icke-heterosexualitet.

5.1.1 Monogami

Vid diskussionstillfällena fann vi att de unga männen ofta och gärna oavsett givet ämne kopplade det till relationer. Det kunde handla om relationer vänner emellan, till föräldrar eller partners, både potentiella och verkliga. Det blev intressant för oss att utveckla diskussionerna för att se huruvida normer och förväntningar uttalades eller påvisades och på så sätt se vilken typ av relationer de unga männen "får" ha och vilken typ av relationer som inte var accepterade. Det ledde oss in på den normerande monogamin.

Alexandra: Hur tänker ni kring monogami?

Person 1: Vad är det?

Alexandra: Monogami det är att man är två och två i ett förhållande.

Person 2: Okej.

Person 3: Jo det är väl bra.

Alexandra: Kan man vara tre och säga att nu älskar vi varandra och delar med oss av det goda?

Alla: Nej (skratt)

Maria: Öppet förhållande då? Är det ett alternativ?

Person 1: Nej.

Maria: Det är ingen som har det?

Person 2: Nej.

Person 1: Jo, jag vet en.

Maria: Hur funkar deras förhållande då?

Person 1: Det är helt värdelöst. Fråga Person 2 själv. (skratt)

Maria: Var det du som hade det?

Person 2: Jag hade inget öppet förhållande, men jag hade en tjej som hade ett. Hon hade skuldfria helger. Hon fick göra vad hon ville på helgerna

Maria: Men hon var ihop med dig på veckorna?

Person 1: Nej med en annan kille. Det var Person 2 hon hade skuldfria helger med.

Alexandra: Var hennes partner med på det? Hade hon förhandlat fram att hon fick vara skuldfri på helgerna?

Person 2: Jag vet inte. Hon sa att hon hade skuldfria helger i alla fall.

Alexandra: Hade partnern det också?

Person 2: Det vet jag inte. Det var det sjukaste jag varit med om. Jag hade aldrig gett min tjej skuldfria helger. Det hade aldrig gått.

Maria: Hade du kunnat tänka dig att bli ihop med henne då? Vi säger att det hade tagit slut mellan dem?

Person 2: Jag hade aldrig kunnat lita på henne.

Som barn ges man möjlighet att uppleva kärlek som ett vidare begrepp och man kan tycka om flera personer samtidigt. I takt med att barn blir äldre blir de normer och förväntningar om att förhållanden ska ske mellan två personer allt mer dominerande. Normen i det västerländska samhället och även lagen är tydlig på den punkten. Vi socialiseras in i att se monogama förhållanden som naturliga och självklara och oftast ifrågasätts inte denna norm.

Person 2 skulle aldrig kunna tänka sig att bli tillsammans med den unga kvinnan i citatet, då han inte skulle lita på henne. I Ambjörnssons (2003) avhandling går informanterna en balansgång mellan att vara för sexuellt tillgängliga och asexuella. Sexutövning förväntas oftast inte uttryckas om inte kärlek är inblandad. Att omtala någon i negativa termer vad gäller sexuellt beteende är ett sätt att upprätthålla normalitet och därigenom hierarki. Att straffa den unga kvinnan för hennes överträdelse av normen kan uppfattas som en påtryckning om att inte bete sig på detta sätt och påminna henne om hur strukturerna ser ut. Det kan ses som ett försök att få henne att rätta sig efter ledet och den heterosexuella matrisen. Vi har en tanke om att detta grundar sig i socialisationen in i monogami, hon har inte varit trogen och monogam på det sätt som förväntas av henne. Normen att vara monogam är stark och påtaglig, vilket gör att hon ses som en person som man inte kan lita på och ha ett förhållande med. Man skulle kunna se normen som olika nivåer av kontroll och ägande av en annan persons sexualitet. Något som kan förklaras genom den heterosexuella matrisen. Vad Judith Butler menar med den heterosexuella matrisen visar inte bara på att man ska vara heterosexuell, utan man ska också vara monogam med den man är tillsammans med. Eftersom den unga kvinnan frångår den heterosexuella matrisen i det

avseende att hon inte är monogam blir hon sedd som en avvikande person, vilket skulle kunna vara en av anledningarna till varför person 2 inte skulle kunna ha ett förhållande med henne. Att den unga kvinnan använder ordet "skuld", i begreppet "skuldfria helger" i ett resonemang om sexualitet visar också att hon är medveten om att hon bryter en norm då hon inte är exklusiv med sin partner. Emellertid kan hennes gränsöverskridande beteende också vara ett medvetet sätt att ifrågasätta och underminera en begränsande norm för hur man ska vara, vilket enligt Judith Butler visar på normers inneboende instabilitet och ger plats för förändring (Ambjörnsson 2003).

Lena Berg (2007) talar om "ung" som ett begrepp som kan ses som "utveckling mot vuxen". Hon beskriver hur man i omogna termer refererar till unga kvinnor som lever vad som anses vara ett promiskuöst liv, som "horor" och "sexobjekt". När man utvecklats till en mer mogen man finns fortfarande dessa bedömningar och sätt att se på promiskuitet men det uttalas nödvändigtvis inte i dessa termer, något vi tycker oss kunna urskilja i följande samtal. Här kan man tydligt se det Lena Berg (2007) menar när hon talar om de bedömningskriterier som finns i vad vi tolkar som oskrivna regler.

Alexandra: Kan man bli tillsammans med någon som har haft sex med många?

Person 1: Jag hade nog hoppat det faktiskt. Tänk sen när man verkligen är i action med henne så råkar man tänka på det, sådär bara, fuck! Neeej.

Alexandra: Är det likadant om en kille har legat med många?

Person 1: Han är kung!

Person 2: Jag tycker att det är fel faktiskt, om en tjej ligger med många killar är de horor, men om en kille gör det så är man kung.

Person 1: Men det hade varit coolt att bli kallad king!

Maria: Finns det något riktigt hemskt ord som killar absolut inte vill bli kallade, som man vill akta sig för?

Person 1: Typ, om man får rykte att man har "minikuk".

Person 2: Då kan man ju skylla på att man var full eller nåt.

Person 1: Man var förlamad från naveln och ner. (Skratt)

Alexandra: Så man kan inte bli ihop med någon som benämns som en "hora"? Skulle man ligga med personen?

Person 1: Ja.

Person 2: Ja. (skratt)

Alexandra: Man kan ligga med personen men man kan inte bli tillsammans med den?

Person 3: Nej, jag vet inte riktigt.

Person 2: Det beror på om hon har förändrats, hon kan ju ha förändrats.

Informanterna visar att det är en norm inom deras grupp att bli kallad för "kung" om man har haft många sexualpartners som man och "hora" om man har haft det som kvinna. Som vi ser det är detta ytterligare ett förtydligande av de slutsatser vi drog i ovanstående resonemang. Ur ett genusperspektiv blir det tydligt att det finns olika förväntningar på beteenden hos kvinnor respektive män för att accepteras av omgivningen. Berg (2007) talar om hur man som ung man inte vill ge upp ett situationellt ansvarstagande, något vi tycker oss kunna urskilja. Person 2 pratar om

orättvisan i att "kung" ger positiva konnotationer, medan "hora" ger negativa. Det finns dock fortfarande ingen uttryckt önskan om förändring. Vi drar samma slutsatser i resonemanget kring de negativa ordalag man riskerar att omnämnas i som man. De talar om hur de kan försvara ryktet om en "minikuk" genom att skylla på externa faktorer som påverkat de kroppsliga funktionerna. Person 2 ger uttryck för att en förändring i beteendet hos kvinnan där hon inrättar sig i den heterosexuella matrisen skulle medföra att förutsättningarna för en relation skulle ändras. Här är det alltså inga externa faktorer som spelar in utan det är hennes inställning till sin egen sexualitet som måste anpassas till heteronormen.

5.1.2 Icke-heterosexualitet

Liksom i Bergs (2007) studie fann vi att det finns utrymme för unga män att uttrycka sig i vad som kan uppfattas som homofobiska och/eller sexistiska termer om personen kunde anses vara en "fin kille" innerst inne. Det gör att vissa unga män ges ett bredare handlingsutrymme och behöver inte stå till svars på samma sätt som vuxna. Vi kunde också se tydliga tecken på den aggressiva och ibland väldigt hårda jargong som fanns inom gruppen och som var accepterad. I samtalet berörde vi frågan om hur de ser på annan sexualitet än den heterosexuella.

Person 1: Jag tycker det är helt okej för vem säger att killen skulle kolla just på mig. Det är som med tjejer.

Person 2: Jag tycker inte om homosexualitet faktiskt. Jag tycker att det är en sjukdom.

Person 3: Fy fan alltså.

Person 2: Men sen har jag ändrat min uppfattning lite, att så länge dom inte rör mig så är det okej.

Person 3: Ja, bara dom inte gör nåt mot mig så är det väldigt lugnt. Jag brukar för fan hänga på Gretas⁶!

Person 2: Sen om jag hade haft en polare som har varit böj hela tiden liksom och jag inte har vetat det och typ kramat honom, då vet jag inte vad jag hade gjort alltså, då hade jag nog hängt mig.

Person 4: Häng honom!

Person 1: Neeej, för fan lägg av.

Person 2: Jo jag tror det.

I början av samtalet som berörde icke-heterosexualitet pratade informanterna om detta i allmänna ordalag, som något i periferin och som inte rörde dem. Vi har en tanke om att när informanterna pratar om det på det här sättet kan de se det som något som kan gå dem förbi och inte spelar så stor roll. Enligt queerteorin utgör detta ett aktivt

⁶ En gayklubb i Göteborg

osynliggörande av andra sexuella identiteter än den heterosexuella, samtidigt som homosexuella sexualiseras (Rosenberg 2005). Genom att säga "det är okej, bara de inte rör mig" kan personen tro att han/hon visar öppenhet och acceptans, när det i själva verket handlar om dold homofobi eller ett sätt att göra heterosexualitet. I välvilja försöker man vara inkluderande fast man egentligen är exkluderande. Informanterna uttrycker i och med detta ett vi-och-dom-tänkande, där de har tolkningsföreträde. Man erkänner inte icke-heterosexuella som likvärdiga medlemmar i samhällets gemenskap, eftersom den icke-heterosexuella endast får vara med på heterosexuellas villkor. På det här sättet är det heterosexuella som sätter reglerna och villkoren för när och hur det är på sin plats att vara icke-heterosexuell och när det inte är det. Icke-heterosexuella får genom detta anpassa sig efter heterosexuellas premisser.

Berg (2007) ifrågasätter huruvida den råa jargongen är något de unga männen verkligen står för eller om det enbart är just ett sätt att uttrycka sig på. Menar de i själva verket det de explicit säger, eller finns det en annan dimension i det hela? Vi ställer oss frågan om de unga människans handlingsutrymme att uttrycka dessa åsikter ges på grund av att de känner på detta sätt, eller om det är ett sätt att påvisa sin egen heterosexualitet? Vi är av uppfattningen att det är det sistnämnda som ligger närmast realiteten, varför skulle informanten annars gå på gayklubb?

Ambivalensen person 3 uppvisar när han först håller med sin kompis i att "så länge de inte rör mig, så är det väldigt lugnt", för att sedan i samma mening berätta att han brukar gå på gayklubb ser vi som ett tecken på att maskulinitetsprestationerna kolliderar. Som vi ser det utifrån det situationsbundna maskulinitetskapandet hamnade gruppens och individens egna gränser i konflikt. Det gör att yttringen blir ambivalent och person 3 har svårt att hålla isär sina egna gränser med gruppens homosociala uttryck. Vi tycker oss kunna se liknande tendenser i Nordbergs (2005) studie. När hennes informanter befann sig på arbetsplatsen hade de inget behov av att hävda sin "traditionellt manliga" sida, utan ansåg det snarare vara lättare när de kunde identifiera sig med "den nye mannen". I den homosociala gruppen gavs möjlighet att få vara en "macho man". Vi tror att detta resulterar i att maskulinitetsprestationerna för eller senare kommer att hamna i konflikt. Vi uppfattar det som att det kan vara svårt att hålla isär de olika situationsbundna maskulinitetspositionerna med vitt skilda förväntningar.

Vi tolkar det som att person 2 ser det som en oförlätlig handling om en kompis har kramats, umgåtts och varit med i den homosociala gemenskapen och sen visar sig vara homosexuell. Den känslan person 2 tror sig få yttrar han bildligt genom metaforen

att han skulle hänga sig. Den råa jargongen blir på så vis, liksom Berg (2007) förklarar det, just bara en jargong och ett sätt att tala kring ett ämne, i detta fall icke-heterosexualitet. Det är sannolikt så att person 2 inte menar det han säger, metaforen tror vi istället är ett tillvägagångssätt för att dels förtydliga och förstärka sin egen heterosexualitet, men även för att upprätthålla gruppens gemensamma normer för att möjliggöra intimitet inom gruppen. Dock finns det möjlighet att inom gruppen reagera när någon uttrycker en åsikt man inte håller med om så som person 1 gör.

Vi tolkar det även som att hävdandet av sin heterosexualitet kan ses som ett sätt att hålla sig inom den heterosexuella matrisens gränser, för att inte uppfattas som avvikande och konstig. Att som heterosexuell man uttrycka sitt gillande av icke-heterosexualitet genom att gå på gayklubb "måste" kompenseras. Som vi ser det "laddar" person 3 på med det som anses vara "traditionell manlighet" för att sedan kunna säga att han går på gayklubb, utan att bli ifrågasatt och ansedd som avvikande. Det är även något vi tycker oss kunna urskilja i följande resonemang där person 2 talar om hur han "väger upp" sin maskulinitet när han har gett plats åt vad person 1 uppfattar som en kvinnlig företeelse.

Person 1: Det är kvinnligt att röka.

Person 2: Det är inte alls kvinnligt.

Person 1: Jo det är det.

Person 2: Då är jag kvinnlig då, men jag väger upp.

Alexandra: Hur väger du upp?

Person 2: Genom att jag är stor.

Som vi nämnde tidigare och som även har beskrivits genom hegemonisk maskulinitet kan man alltså genomföra "kompensationsresor" för att inte bli allt för kvinnlig eller omanlig i sitt beteende eller agerande. Ekenstam (2006) beskriver hur det finns ett behov av att prestera och bevisa manlighet i hög utsträckning, om man misslyckas i detta hänseende kan man riskera att manligheten blir misstänkliggjord. Ett annat sätt att riskera att manligheten blir misstänkliggjord är enligt informanterna när den homosociala gemenskapen ger uttryck för vad som kan uppfattas som homosexuella känslöyttringar, vilket vi tycker oss kunna urskilja i följande citat.

Alexandra: Kan inte killar kramas då?

Person 1: Jo, kompiskramar.

Alexandra: Hur är en kompiskram? Hur går det till?

Maria: Ja visa gärna.

(Person 2 och 4 omfamnar och bankar varandra hårt på ryggen)

Person 2: Man klappar varandra, lite manlig kärlek.

Person 3: Det här är bara obehagligt. (lägger kinden emot Person 2s kind)

Person 4: Ja, man får inte komma för nära i ansiktet.

Person 2: Eller när man håller här i nacken eller på rumpan, uähh (demonstrerar på Person 4 och ser ut som att han ryser och ulkar)

Alexandra: Manlig kärlek funkar till en viss gräns då sen blir det för mycket eller?

Person 3: Ja, precis.

Person 2: Fast när man är full så går det rätt bra!

Alexandra: Då går det bra? Hur kommer det sig?

Person 4: Ja, för då har man inga gränser, då kan man göra vad man vill nästan, så kan man bara skylla på fyllan sen.

Det ideal informanterna verkar förhålla sig till är en maskulinitetsposition där man inte visar och ger uttryck för känslor på en fysisk nivå. Vi tycker oss kunna urskilja en önskan om att detta bör förändras. Det måste inte nödvändigtvis vara av sexuell natur, utan bara att ges möjlighet att ge varandra en kram och uttrycka en önskan att vara nära sina vänner, med en annan människa oavsett biologiskt kön.

Den manliga gemenskapen präglas ofta av homofobi, vilket gör det svårt för män att uttrycka känslottringar som sträcker sig utanför de normer som gruppen satt upp, men också vilka rådande normer som finns i det samhälle och den kulturella kontext man lever i. Man kan enligt Lalander och Johansson (1999) se det som en disciplinerad form av intimitet. Det intressanta är hur dessa disciplinerade gränserna kan rubbas om personen i fråga är påverkad av alkohol. Person 4 beskriver det som att "då kan man göra vad man vill nästan, så kan man bara skylla på fyllan sen". Återigen ser vi en koppling till hur informanterna kan ge förklaringen att det handlar om externa faktorer, så som "fyllan", snarare än en önskan om inre förändring.

Vi har nu beskrivit och problematiserat sexualitet som ett återkommande tema. Det finns en tydlig parallell mellan sexualitet och maskulinitet som något som återkommer och flätas samman med varandra, vilket leder oss in på nästa tema, maskulinitet.

5.2 Maskulina genuspositioner

Maskulinitet är ett viktigt begrepp som har stor betydelse för skapandet av genuspositioner. Under samtalen var diskussionerna kring manlighet något som det fanns mycket tankar, åsikter och reflektioner kring. Normer och förväntningar kring lämpligt beteende uttalades i tydliga termer. Begränsningar och möjligheter rörande maskulinitet förhandlades fram och reviderades i samtalen och nya konstruktioner skapades. I detta avsnitt kommer vi att behandla maskulinitet med underrubrikerna; Vad är manligt och vad är omanligt? och Kroppsbehandlingens vara eller icke vara.

5.2.1 Vad är manligt och vad är omanligt?

Vi vill undersöka hur maskulina genuspositioner möjliggörs och begränsas. Vi ansåg det vara viktigt att klargöra var informanterna hade positionerat sig rörande maskulinitet då vi såg detta som ett första steg för att sedan kunna gå vidare och beröra mer djupgående teman. Det föll sig naturligt att fråga informanterna hur de benämnde och beskrev manlighet.

Alexandra: Vad är det som gör att en person är en "man"?

Person 1: Oj, svår fråga.

Person 2: När man dricker öl och spelar dataspel.

Person 1: Ja exakt!

Alexandra: Det gör jag också.

Person 2: Stora muskler, det är manligt att ha stora muskler.

Maria: Är det samma sak att vara "manlig" som att vara en "man"?

Person 1: En man, som jag ser det är en som kan försörja sin familj liksom och ta hand om allting och kunna, ja du vet.

Alexandra: Är det att eftersträva att vara en "man"?

Person 3: Ja, men försörja sin familj, det är inget en man måste.

Person 1: Manlighet som jag hör av mina polare är liksom att dricka bärs få så mycket ligg som möjligt, vara störst bäst och vackrast.

Maria: Okej, så det är att vara en man. Vad säger ni andra?

Person 1: Ja säg inte emot nu för fan!

Person 4: Nej, det är att vara den bästa gentlemannen säger jag.

Maria: Typ öppna dörren?

Person 4: Ja, såna saker.

Person 1: Det finns inga såna kvar!

Person 4: Nej, det är sant det är bara jag som gör såna saker.

Person 1: Vill man ha en sån får man åka till Italien eller Frankrike.

Person 4: Det är manligt att vara trevlig och göra saker för andra.

Person 1: Laga mat till flickvännen? (tittar på person 2 och småler)

Person 3: Intrång i köket! Intrång i köket!

Person 4: Ja, de flesta riktigt bra kockarna är killar.

Person 2: Ja, jag är grym på att laga mat.

Det första informanterna kom att tänka på var: dricka öl, spela dataspel, ha stora muskler, att försörja sin familj och att vara en gentleman. Vi har en tanke om att de normer som dominerar i denna grupp ger sig i uttryck genom de instinktiva svar som informanterna ger när de beskriver manlighet. Det är både uttalade och outtalade normer som är internaliserade i informanterna och där det inte behövs någon längre betänketid.

Den hegemoniska maskulinitetsmodellen beskriver mäns överordning gentemot kvinnor. Vi tycker oss kunna finna en koppling till detta när person 1 talar om mäns försörjningskyldighet. En hegemonisk man ska enligt modellen inneha vissa kvaliteter så som exempelvis ekonomisk trygghet, vilket också har med normer och förväntningar att göra. Vi tolkar det som att person 1 ser det som en förhoppning och till viss mån en skyldighet att som man kunna försörja sin familj. Emellertid märks det att normen är i förändring när person 3 uttrycker en åsikt om att så inte behöver vara fallet.

Att vara en gentleman var tidigare ett manlighetsideal om hur en man skulle behandla en kvinna. Detta ideal är numera förlegat bland många och är ett tydligt exempel på hur normer är i förändring framförallt historiskt, kulturellt, men också i socialt hänseende. Det blir också tydligt i och med att person 4 är den enda som ser sig som en gentleman. Informanterna är medvetna om hur normerna är i förändring, då de nämner att det inte finns så många kvar. Gentlemannaidealet är en heteronorm som kan ses som ett sätt uppvakta och visa sin uppskattning, men som vi anser utesluter icke-heterosexuella och kan ses som ett förringande av kvinnors egen kapacitet.

Person 1 ger uttryck för att han har fått berättat för sig att manlighet är att få ha mycket sex, dricka öl och vara störst, bäst och vackrast. Om man vänder på det och säger att en ung kvinna ska ha mycket sex, dricka öl och vara störst bäst och vackrast så kan det vara provocerande, eftersom det inte är vad som förväntas av en ung kvinna. Ur ett genusperspektiv finns det dock inget som säger att det finns något essentiellt i mannen som gör att han skulle ha en högre sexualdrift än kvinnor, det är heller inget biologiskt förutbestämt att män ska dricka öl i större utsträckning än kvinnor. Som vi ser det är detta ett tydligt exempel på socialt konstruerade fenomen som är kulturellt och historiskt förankrade. Ses det som omanligt om en ung man skulle göra det aktiva valet att inte ha sex, dricka alkohol eller hävda sig? Bland våra informanter tror vi att svaret är: Ja. Under de tre intervjutillfällena delades negativa sanktioner, i form av kommentarer, ut vid vissa tillfällen om man bröt mot gruppens manlighetsnormer. Vi tolkade inte att kommentarerna var i syfte att sära, utan snarare att skoja, men även ett uttryck för upprätthållande av normerna i gruppen.

En av informanterna, person 3, gör ett utrop och reagerar när man börjar tala om att laga mat till sin partner och benämner detta som ett "intrång i köket", alltså det som anses vara kvinnligt territorium. Det finns en risk att man blir kallad omanlig om man innehar kvinnliga eller feminina egenskaper, eller intar det som kan anses vara kvinnligt område. Vi tolkar det som att person 4 försöker försvara att det skulle vara en "kvinnlig syssla" att laga mat genom att hävda att de bästa kockarna är män. Vi tycker att det är spännande att person 3 talar kring hurvida det inte är ett måste att en man ska försörja sin familj, men lite senare utropar "intrång i köket" som en markör för beständiga kvinnliga företeelser. Han nämner alltså ett manlighetsideal i förändring, men ett vidmakthållande av ett kvinnlighetsideal. Här blir även homosocialiteten synlig då hävdandet av manlighetens överordning proklameras. Diskussionen kring manlighetsideal var något som kom upp vid ett flertal tillfällen:

Person 1: Det är fan manligt med ölmage! Det hade varit ascoolt!

Person 2: Ja, tak över nöjesfältet! (Skratt)

Maria: (Skratt) Var har du hört det?

Person 2: På farsans jobb. Min pappa är jävligt manlig, han är snäll och han är rättvis och han försörjer sig själv och mig och en massa andra och han hinner med allt som han vill göra. Han vågar vara sig själv också. Han är ju ganska rund och han säger: Jag skiter i vilket. Jag har gjort allt som jag vill göra i mitt liv nu lever jag bara för mig själv.

Person 3: Min farsa har ölmage och han är fan manlig!

Maria: Vi har nämnt öl och manlighet många gånger.

Person 2: Ja, men det är, alltså jag tror, mjöd och vikingar. Men vin är tjejtigt.

Person 3: Ja, fast det har blivit mer manligt.

Person 2: Fast jag ser mest tjejer som dricker vin.

Person 3: Mmm, fast jag tycker att det är jävligt gott med vitt vin.

I det första citatet talade informanterna om hur det, rent utseendemässigt är manligt att ha stora muskler. I ovanstående talar de om "ölmage" som ett manlighetsideal, detta tycker vi visar tydligt på att det finns fler än ett ideal. Diskussionerna kring ölmage kom upp vid flera tillfällen och då var ofta informanternas fäder närvarande i samtalet. Informanterna uttryckte vid flera tillfällen att de ville bli som sina fäder och höll dem som bärare av manlighetsideal som verkar vara att eftersträva.

Person 2 talar om att "vin är tjejtigt", något som person 3 inte håller med om då han själv tycker om vin. Rädslan för att bli sedd som "tjejtig" verkar vara påtaglig. Person 3 vill inte uppfattas som omanlig och försöker därför förhandla fram vin som något som "har blivit mer manligt". Vi vände också på begreppen för att undersöka när man skulle benämna någon som omanlig.

Alexandra: Hur är man när man är omanlig?

Person 1: Tofflar!

Person 2: Varför kollar du på mig rätt i ögonen när du säger det?!

Person 1: Man uttrycker det man tycker. (Skratt)

Maria: Vad betyder "toffla"?

Person 3: Det är när man har en flickvän och hon säger, kan du göra det. Och man ba nej, hon ba jo, då ba okej. Det är att toffla.

Alexandra: Då är man en toffel om man gör det?

Person 1: Ja, men om Person 4 frågar mig ska vi göra nått, och man ba visst och man planerar. Sen så säger bruden att; nej jag vill inte att du gör det och så gör man inte de, typ så.

Person 4: Ja men när tjejen försöker ändra på en, om tjejen vill att man ska sluta röka och så slutar man röka.

Person 1: Eller typ, byta klädstil och klippa sig, inga namn! (skratt)

Person 2: Håll käften!

Alexandra: Kan tjejer vara toffliga?

Alla: Ja

Maria: Innebär det att man är okvinnlig då?

Person 1: Nej, då tycker jag att man är kvinnlig (skratt) Nej, men...

För att få klarhet i begreppet "toffel" som kommer ur "toffelhjälte" gjorde vi en synonymundersökning i Bonniers synonymordbok (Walter 2008). Där fick vi klart för oss att begreppet likställs med: "underkuvad äkta man", "mes" och "mähä". Orden i sig är per definition negativa och inte något man vill liknas vid. En direkt association för informanterna var att vara medgörlig och ge med sig för någon annans vilja. Informanterna gav exempel på att antingen ge med sig för någon annans vilja, välja partnern framför kompisarna, eller att ändra beteende och utseende till förmån för någon annans tycke och smak. Informanterna gör den direkta kopplingen att begreppet hör hemma mellan de två motsatta könen och i ett förhållande.

Ur ett homosocialt perspektiv så borde det inte vara accepterat att överge gruppen för en partner, men i gruppen som vi samtalade med verkade detta vara godkänt beteende även om de pikade varandra för det. Det verkade vara något som alla gjorde, det kallades för omanligt, men det var fortfarande en accepterad norm och sågs med andra ord inte som ett "avvikande" beteende. Vi gör bedömningen att homosocialiteten i denna grupp inte alltid var svart eller vit, utan det fanns möjligheter att gå in i gråzoner. Enligt den hegemoniska maskulinitetsmodellen ska en man upprätthålla sin överordning gentemot kvinnor (Connell 1999), kanske tycker våra informanter att det kan vara skönt att släppa på alla krav som ställs och tillåtas att inte ständigt prestera. Att manligheten skulle misstänkliggöras tror vi inte att informanterna ser som ett problem, då alla är med på det, vi ser det som en outtalad norm / normen.

Här tycker vi oss kunna dra paralleller till Marie Nordberg (2005) i diskussionen kring maskulinitetsprestationernas situationsbundenhet, det vill säga det som vi tolkar som en

längtan efter att släppa på prestationskraven och slippa anpassa sig. I Nordbergs resultat redovisas informanternas möjligheter att få vara "den nye mannen" på arbetsplatsen och uttrycka "traditionellt manliga" sidor i den homosociala gruppen. Vårt resultat pekar dock på möjligheten att ge plats för "den nye mannen" i den homosociala gemenskapen snarare än utanför i och med att det är en norm som gruppen skapat tillsammans. Vi tolkar det även som att gruppen utmanar den heterosexuella matrisen när de ruckar på gränserna till vad som förväntas. Judith Butler poängterar den heterosexuella matrisens inneboende instabilitet, eftersom mänskligt beteende och förväntningar förändras över tid (Rosenberg 2005).

När vi vände på frågan och undrade huruvida man var okvinnlig om man "tofflade", så fick vi lite skämtsamt svaret; "det tycker jag är kvinnligt". Det må vara ett skämt, men av tradition förväntas kvinnor vara uppoffrande. Vi tror också att det var därför vi fick synonymen "uppoffrande äkta man" och inte "uppoffrande äkta fru" i vår synonymundersökning. Begreppet har för avsikt att användas i en heterosexuell relation, där mannen "förlorat" sin patriarkala ställning. Ur ett genusperspektiv står män i förhållande till en normativ maskulinitet, det vill säga att de strukturerar sitt genus efter förväntningar på önskat beteende. Normen är att man inte ska vara en "toffel", det kan ses som en "försvagning" av maskuliniteten som endera måste hindras eller kompenseras. Som vi nämnde tidigare verkar detta inte vara ett dilemma för våra informanter. Vi ser det som en bekräftelse på att genus är något som är föränderligt i en social, kulturell och historisk kontext.

Diskussionen om manlighet i förändring kan också ses i ljuset av omanlighetsbegreppet. Vi frågade de unga männen om man kan sminka sig som man, vilket är en traditionellt kvinnlig företeelse i dagens västerländska samhälle.

Person 1: Så länge det inte är överdrivet.

Person 2: Med rouge och mascara.

Person 1: Nu snackar vi inte att täcka över en finne längre liksom.

Person 3: Jag har faktiskt en sån man täcker över finnar med hemma (skratt), eller det torkar ut finnar så under natten så här.

Person 2: Nu kommer det fram gubbar! (Gemensamt skratt)

Enligt omanlighetsbegreppet som handlar om olika typer av maskuliniteter, finns vissa ideal att leva upp till och som bör eftersträvas kontinuerligt. Feminina attribut och beteenden, exempelvis smink, är något man bör undvika för att inte manligheten ska misstänkliggöras. Väljer man som ung man att sminka sig är det tänkbart att man ses som omanlig, beroende på vilket socialt, kulturellt och historiskt sammanhang man befinner sig i. I skapandet av genus är det traditionellt sett inte accepterat att som man

använda sig av smink. Det finns dock enligt våra informanter möjligheter att rucka på detta om det görs inom rimliga gränser. Informanterna pratar om hur det är accepterat att dölja acne och använda sig av smink "så länge det inte är överdrivet". Vi tolkar dessa uttalanden som manlighet i förändring. Vi tror alltså att detta är en generationsfråga, där yngre generationer anser sig ha större möjligheter att uttrycka detta än äldre.

5.2.2 Kroppsbehåringens vara eller icke vara

I Ambjörnsson (2003) talar informanterna om kroppsbehåring som något som har stor betydelse för skapandet av manligt och kvinnligt genus. Riktlinjerna hennes informanter gav de unga männen i hennes avhandling var att håret på huvudet skulle vara kort, men inte för kort. Hennes informanter yttrade att män inte får raka bort håret under armarna eller på benen, däremot fanns det en önskan om ansad och kontrollerad kroppsbehåring hos män. Så här resonerande våra informanter kring ämnet:

Person 1: Hår på kroppen, det är manligt

Person 2: Fast för mycket är ju bara äckligt.

Person 3: Hår under armarna tycker jag bara är äckligt, jag tycker det är skitäckligt.

Person 1: Jag tycker det är äckligt att vara rakad under armarna, det blir såhär torrt.

Person 3: Tjejer säger också att de tycker inte om hår på ryggen och på bröstet.

Alexandra: Kan det vara så att unga kvinnor tycker om det, fast de vågar inte erkänna det om de är i grupp? (Tystnad)

Person 4: Pubes, det går bort!

Maria: För tjejer kan det vara så att hår på kroppen, på benen, under armarna, allt hår ska bort.

Alexandra: Tjejer och hår på benen?

Person 4: Nej det går fetbort!

Person 2: Nej, tjejer får inte ha hår på benen! Hår på benen är ju mer killar.

Person 4: Om man rakar skrevet asså, då ser den större ut! Den ser mycket större ut, man ba hallå bamse, man blir ju så här lite halvt ba va fan, sen fixar man till det å så ser den större ut.

Maria: Är det bara därför man gör det?

Person 2: Det är för självförtroendet igen eller?

Person 4: Ja lite grann. (skratt)

Person 3: Och för att det kan vara äckligt med hår på kroppen.

Person 4: Det är många tjejer som inte gillar när det är hår i skrevet heller.

Maria: Okej, så det är för ens egen skull och för partners. Du sa att du tycker att det är äckligt med hår på kroppen?

Person 3: Jag tycker det är äckligt med hår överallt, fast på benen är okej, det ska man inte bry sig om. Hår under armarna och på bröstet, det gillar inte jag.

Person 4: Hår på vristerna kan man raka bort

Person 1: Och på fötterna!

Person 4: Ja det går fetbort, ser ut som Frodo i "Sagan om ringen"!

Person 3: Då blir man bara äcklad!

Att raka sig i armhålor och på benen var det enda som Ambjörnssons (2003) informanter kunde peka ut som "riktigt kvinnligt", alltså förbehållet kvinnor. Vårt resultat stämmer inte överrens med detta resonemang. Det finns snarare likheter mellan Ambjörnssons informanter och våra, då person 2, 3 och 4 är av samma uppfattning att även män ska raka kroppen på liknande sätt som kvinnor. Man kan se detta fenomen i ljuset av omanlighetsbegreppet. Att män ska raka sig på kroppen är en relativt ny norm, vilket gör att rädslan för att misslyckas i genusskapandet kan vara stor då man inte vet vad man har att förhålla sig till och var de normerande gränserna går.

I samtalet tycker vi oss kunna se en pågående förhandling mellan informanterna angående var dessa gränser bör dras. Person 3 uttrycker den ena ytterligheten och menar att det mesta av kroppsbehåringen är "äcklig", medan person 1 står för den andra ytterligheten och säger att "hår på kroppen, det är manligt". De andra två positionerar sig någonstans mitt emellan. Förhandling i syfte att skapa och bibehålla nya och gamla normer gör att individer ges möjligheten att kategorisera in sig i det man anser passa ens egna tankar och åsikter i ämnet. Dock finns risken/möjligheten att en annan kategorisering än den egna kommer att bli den normerande i slutändan då vissa kommer att premieras i normutvecklingen.

Att person 3 benämner kroppsbehåring i så starka termer som att det är "äckligt" vid upprepade tillfällen tror vi kan ha betydelse för hur gruppen kommer att utveckla det normerande. Person 1 ger efter något i förhandlingsprocessen när han kommer med ett förslag på var man kan ta bort hår, nämligen fötterna. Person 3 är konsekvent då han framhärdar sin åsikt oavsett vad någon annan säger. Ambjörnssons (2003) informanter skapar kvinnligt genus då de rakar sig på kroppen. Våra informanter gör samma sak, men i syfte att skapa manligt genus, vilket är motsägelsefullt om det, som vi tidigare nämnt, finns ett behov i det västerländska samhället att kategorisera män och kvinnor som varandras motsatser. Genus är som sagt inget statiskt tillstånd utan en ständigt pågående process. Det måste hela tiden skapas och återskapas för att uppfattas som trovärdigt och övertygande. Genom att person 3 ger uttryck för att han ständigt rakar bort oönskad hårväxt bidrar han till den nödvändiga upprepning som genusskapande innebär.

Trots att förhandlingen inte nått sitt slutliga normerande tillstånd verkar det finnas tydliga och strikta regler angående när och av vilken anledning informanterna rakar bort kroppsbehåring. Det som är genomgående i diskussionen är att informanterna gärna eftersträvar att raka bort eller har kvar det de har uppfattat att unga kvinnor ser som åtråvärt hos en partner. Det verkar finnas en önskan om att vara heterosexuellt

attraktiv. På samma sätt som Ambjörnssons (2003) kvinnliga informanter framstod som sexuellt oattraktiva om de avvek från normen vad det gäller kroppsbehåring, tycker vi oss kunna dra slutsatsen att så även gäller våra manliga informanter.

6. Slutdiskussion

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur sexualitet och maskulina och feminina genuspositioner möjliggörs och begränsas inom ramarna för en heteronormativ ordning. Vi fann att de unga män som modigt nog ställde upp, svarade på våra frågor och deltog i samtalen framställde maskulinitet och femininitet på ett sätt som både motsvarade våra förväntningar, men också överraskade oss många gånger. Vårt insamlade empiriska material visade på många nyanserade beskrivningar av hur det är att vara ung idag. De förväntningar som finns på unga män uppfattar vi både som hämmande men även som en potential för den egna personens utveckling. Det vi kommit att bli medvetna om är att åsikter och tankar ges möjlighet att produceras, revideras och upprätthållas genom samhälleliga och kulturella uttryck och normer. Vi är alla en produkt av det samhälle vi lever i och kommer att utvecklas och skapa våra förutsättningar därefter.

Vi tyckte oss kunna urskilja en obligatorisk heterosexualitet där alla andra sexuella uttryck gavs marginellt med förståelse. Begränsningarna kring sexuell identitet och könsidentitet var ytterst påtagliga. Jargonger, homosociala grupprocesser och uttryck behöver inte nödvändigtvis spegla individuella och personliga åsikter och känslor. Till förmån för den homosociala gruppens gemensamt uppbyggda normer kan känslor som avviker från densamma återhållas för att individen ska känna sig accepterad. Detta skulle kunna ses i ljuset av att normer är situationsbetingade. Det krävs att någon vågar stå emot homosocialitetens kraft för att det ska ges möjlighet till förändring.

Vi hade från början inte för avsikt att studera maktperspektivet i görandet av maskulinitet, men fann snabbt att det hade sin självklara plats i genusdiskursen. Upprätthållandet av normer är ett resultat av hur maktfördelningen ser ut i det västerländska samhället. Mäns överordning gentemot kvinnor och underordnade maskulinitetspositioner går inte att bortse ifrån, inte ens i vår lilla diskussionsgrupp, maktförhållandena är så pass påtagliga.

Vi hade vissa förhoppningar, när vi utformade vår intervjuguide, om att vi skulle få intressanta diskussioner och reflektioner kring områdena som rör bland annat feminism och jämställdhetsfrågor. Förvånande nog verkade det inte som att detta var något som informanterna tidigare hade reflekterat kring överhuvudtaget. Det här icke-resultatet gjorde oss besvikna och vi undrar vem eller vad som bär ansvaret för detta? Är det skolan, föräldrar eller kanske medias skyldighet att tydligare belysa vikten av ett

jämställt samhälle och vad motsatsen faktiskt innebär för samhällsutvecklingen? Våra informanter är inte att beskylla för denna brist, utan de är också påverkade av de strukturer och normer som är rådande i samhället. I inledningen nämnde vi vår hypotes om att många gymnasieungdomar i dagens samhälle skulle vara medvetna om genusdiskursen och ifrågasätta förväntningarna på hur man ska vara och bete sig som ung kvinna eller man. Vi blev medvetna om att våra informanter troligtvis inte har reflekterat över genusdiskursen och vi upplevde inte att de ifrågasatte förväntningarna i så stor utsträckning som vi trodde. Samtidigt trodde vi att många gymnasieungdomar har svårt att stå emot, avvika och handla annorlunda och den hypotesen kan trots allt stämma. Strukturer och normer tror vi har stor del i att genusdiskursen inte har blivit mer medvetandegjord bland våra informanter.

Det finns som sagt orsaker till att man väljer att upprätthålla de maktförhållanden som är dominerande. Det kan vara svårt att ge bort vunnen makt till förmån för någon eller något annat. Makt och hierarkier grundas på skillnader och gränsdragningar på samma sätt som normalitet och avvikelse, vilket gör att det finns ett syfte i att upprätthålla dem. Vi ställer oss frågan om detta är ett av skälen till varför det kan vara så trögrörligt i jämställdhetsdiskursen och på förändringsfronten.

Vi hade en önskan om att hålla vår uppsats så könsneutral som möjligt och inte gå i fällan att göra jämförelser mellan de dikotomt konstruerade könen, samtidigt som vi valde att undersöka ämnet i en heteronormativ kontext. Ju längre in i uppsatsen vi kom och ju mer våra informanter pratade kring ämnet desto tydligare blev det att det finns en ogripbar kraft och/eller strävan efter att upprätthålla skillnaderna mellan könen. Vår fundering i detta ligger i huruvida man gör det av gammal vana, eller för att människor genom upprätthållandet av gränser och kategorisering skapar mening och struktur.

Att vi har "icke-heterosexualitet" och inte "heterosexualitet" som ett eget tema i analysen kan bidra till att samkönad sexualitet kan upplevas som något som avviker och är annorlunda. Att heterosexualitet inte blir föremål för undersökning kan innebära att man ofrivilligt bekräftar den som något självklart och därmed något " normalt ". Det ska tilläggas att vi gjorde ett flertal försök till att få till stånd en diskussion där vi ifrågasatte den normerande heterosexualiteten, men det gav ingen vidare diskussion och väckte inte några tankar som kunde utvecklas och analyseras. Detta kan bero på att heterosexualiteten och heteronormen är så djupt internaliserad att informanterna helt enkelt inte förstod vad vi var ute efter.

Många av de saker vi som författare och medmänniskor har reflekterat över under uppsatsskrivandet är saker som vi inte har varit fullt medvetna om och tänkt på tidigare. Det handlar inte om svårbegripliga formler, hokus pokus och abstrakta fenomen, utan en grundläggande människosyn om alla människors lika värde. Det är tråkigt att det verkar behövas en universitetsutbildning eller ett eget engagemang för att tillägna sig denna kunskap och dessa värderingar. Det borde vara en självklarhet och av intresse för alla att börja tänka igenom detta. Vi ansluter oss till Judith Butlers uppfattning om att första steget mot att befrias från könsordningens krav är att vara medveten om dem.

7. Referenslista

7.1 Litteratur

Ambjörnsson, Fanny (2003): *I en klass för sig [Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer]*

Stockholm: Ordfront förlag

Ambjörnsson, Fanny (2006): *Vad är queer?*

Stockholm: Natur och Kultur

Billinger, Kajsa (2005): *Fokusgrupper – en datainsamlingsmetod*, i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*

Lund: Studentlitteratur.

Bolin, Göran/Lövgren, Karin (1995)(red): *Om unga män [Identitet, kultur och livsvillkor]*

Lund: Studentlitteratur

Burr, Vivien (2003): *Social constructionism second edition*

Cornwall: Routledge

Connell, Robert W (1999): *Maskuliniteter*

Göteborg: Daidalos AB

Evenshaug, Oddbjørn/Hallen, Dag (2001): *Barn- och ungdomspsykologi*

Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*

Lund: Studentlitteratur

Lalander, Philip/Johansson, Thomas (1999): *Ungdomsgrupper i teori och praktik*

Lund: Studentlitteratur

Mac an Ghaill, Máirtín (1994): *The making of men masculinities, sexualities and schooling*

Biddles Ltd, Guildford and King's Lynn

Magnusson, Eva (2002): *Psykologi och kön [Från könsskillnader till genusperspektiv]*

Stockholm: Natur och kultur

Nordberg, Marie (2005): *Jämställdhetens spjutspets? [Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet]*

Göteborg: Bokförlaget Arkipelag

Payne, Malcolm (2002): *Modern teoribildning i socialt arbete*

Stockholm: Natur och kultur

Rosenberg, Tiina (2005): *Könet brinner! [Judith Butler. Texter i urval av Tiina Rosenberg]*

Stockholm: Natur och Kultur

Drake, Karin/Smedler, Ann-Charlotte (2006) *Identitet och kön*, i Frisé, Ann/Hwang,

Philip (red)(2006) *Ungdomar och identitet*

Stockholm: Natur och kultur

Svenning, Conny (2003): *Metodboken: [Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling. Klassiska och nya metoder i informationssamhället. Källkritik på Internet.]*

Eslöv: Lorentz Förlag

Svensson, Kerstin (2007): *Normer, normalitet och normalisering, i Svensson, Kerstin (2007)(red): Normer och normalitet i socialt arbete*

Lund: Studentlitteratur

Thurén, Thorsten (2007): *Vetenskapsteori för nybörjare*

Malmö: Liber AB

Walter, Göran (2008): *Bonniers synonymordbok*

Stockholm: Albert Bonniers Förlag

7.2 Publikationer

Berg, Lena (2007): *Homosocialitetens kraft – hur unga män "gör" maskulinitet i grupp och individuellt*

i *Sociologisk forskning nr 2 2007*

Ekenstam, Claes (2006): *Mansforskningens bakgrund och framtid: [några teoretiska reflektioner]*

i *Nordic journal for masculinity studies VOL 1*

Peterson, Hanna/Sigurdson, Maria (2008): *Söta riddare och modiga prinsessor*

B-uppsats Göteborgs Universitet

7.3 Internet

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

Hämtat 2009-03-05 klockan 10.15

8. Bilagor

Bilaga 1

Frågeguide

Självförtroende

Är det viktigt med självförtroende?

Har ni bra självförtroende? Varför?

Prestationskrav?

Hur påverkar media självförtroendet?

Ökar självförtroendet när man är i grupp eller är det bättre när man är ensam?

Kroppen och utsidan

Hur förhåller ni er till era kroppar?

Vad är det bästa med kroppen?

Finns det något ni är missnöjda med?

Hur tror ni att det är generellt bland killar? (i er ålder)

Vad är det som gör att man är en "man"?

Skillnad på "man" och "manlig"?

Är det viktigt hur man ser ut och vilka kläder man har?

För vems skull ser man bra ut? Är det för sin egen eller någon annans? (ex potentiell partner – eller kanske bara allmänt, andra ska tycka att man är snygg)

Är det viktigt med komplimanger?

Ger ni komplimanger till era vänner?

Hur tänker ni kring dagens manlighetsideal?

Vilka förebilder har ni?

Hur är den "ultimate mannen"?

Vad är typiskt manliga attribut?

Vad är typiskt kvinnliga attribut?

Kan man besitta både manliga och kvinnliga attribut och fortfarande vara "manlig", var går gränsen för hur mycket man får uttrycka de kvinnliga attributen?

Kroppshåring, för eller emot?

Vem är manligast av er? Rangordna. Varför just detta resultat?

Om kärlek, sex och att vara ihop

Hur ska en partner vara?

Kan man ha en partner som kompisarna inte gillar?

Egenskaper, utseende och kropp.

Försöker ni ändra på personen som ni är ihop med?

Har någon försökt ändra på dig?

Vad är romantiskt?

Behövs det romantik?

Vad tycker du om svartsjuka?

Hur tänker ni kring kärlek?
Hur är en bra pojkvän?
Vad har ni för inställning till otrohet?
Hur ser ni på monogami?

Hur tänker ni kring sex?
Hur ser ni på att ha sex vid första daten?
Hur ser ni på att ha partners/sexualpartners med någon som har haft ”många” sexuella kontakter?

Hur ser ni på andra sexualiteter än den heterosexuella?
Har du funderat på att ha sex med en person av samma kön?
Om ja, varför?
Om nej, varför inte?

Genuspositioner

Hur ser ni på jämställdhet?
Med vilka medel kan det bli mer jämställt i samhället?
Hur beskriver du en feminist?

När kände du dig som ”en riktig man”? (och motsatsen)
Vem tar första steget till kontakt?
Vad är en ”Bad boy”? Hur förhåller du dig till det? Är det något att eftersträva?

Vad tänker ni kring manliga stereotyper?
Är det okej att ta till knytnävarna?
När i så fall?

Hur visar ni känslor i er umgängeskrets?
Tillåts alla typer av känslor?
När gråter ni?
Hur hanterar ni det när en vän gråter?

Kompisar

Finns det någon tydlig jargong i er umgängeskrets?
Kan det någon gång uppfattas som mobbning av utomstående?
Vad händer om någon kompis säger något dumt och onödigt?
Vad händer om någon tar åt sig av det man säger?
Finns det ett grupptryck?

Framtiden

Hur känner ni inför framtiden?
Vad är drömyrket?
Vill ni ha barn? Hur ser ni på fostran av barn?
Är det viktigt med pappaledighet?

Bilaga 2

Göteborg 2009-02-27

Information inför C-uppsats

Vi vill på detta sätt ge dig kortfattad information om vår uppsatsstudie, samt hur insamlade uppgifter tas om hand och används.

Uppsatsen ingår som en del i utbildningen till socionom vid Göteborgs Universitet. I studien följer vi de forskningsetiska principer för humaniora och samhällsvetenskap, vilka utarbetas av Vetenskapsrådet.

(<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>).

Dessa principer innebär i korthet att:

- De som medverkar i uppsatsprojektet skall få information om uppsatsens syfte.
- Deltagaren har rätt att själv bestämma över sin medverkan.
- De insamlade uppgifterna skall behandlas konfidentiellt och förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kan ta del av dem.

Studiens syfte är att med utgångspunkt i en grupp gymnasieelever undersöka hur sexualitet och maskulina genuspositioner möjliggörs och begränsas inom ramarna för en heteronormativ ordning.

Intervjuerna kommer att genomföras som gruppdiskussioner. Deltagandet är frivilligt och du har rätt att avstå från att svara på frågor eller avbryta intervjun, utan att lämna någon anledning till detta.

Vi vill gärna använda bandspelare vid intervjutillfället. Detta gör det lättare för oss att dokumentera det som sägs under intervjun samt underlättar vårt fortsatta arbete med uppsatsprojektet. Vid utskriften kommer vissa uppgifter (exempelvis namn) att ändras så att du inte kan identifieras av utomstående. Efter utskrift av intervjun raderas bandet. Allt insamlat material förvaras på ett sådant sätt att utomstående inte kommer åt uppgifterna.

De uppgifter som samlats in kommer endast att användas för uppsatsprojektet.

Du är när som helst välkommen att kontakta oss eller vår handledare om du har några frågor.

Alexandra Gustavsson
Socionomstuderande
(kontaktuppgifter)

Maria Sigurdson
Socionomstuderande
(kontaktuppgifter)

Helena Johansson
Handledare
(kontaktuppgifter)

Överenskommelse

Jag lovar härmed att det som sägs under gruppdiskussionen inte kommer att lämna detta rum